

NOJ A'ALMAJ T'AAN
TI'AL U YILA'AL MA' U YANTAL
YÉETEL U XU'ULSA'AL
JUMPÁAYKUNAJ

**LEY FEDERAL PARA PREVENIR Y ELIMINAR
LA DISCRIMINACIÓN 2014 EN MAYA**

Traductores:
Gener Chan May y María Lilia Hau Ucán
Lengua: maya

NOJ A'ALMAJ T'AAN
TI'AL U YILA'AL MA' U
YANTAL YÉETEL U XU'ULSA'AL
JUMPÁAYKUNAJ

**LEY FEDERAL PARA PREVENIR Y ELIMINAR
LA DISCRIMINACIÓN 2014 EN MAYA**

Traductores:
Gener Chan May y María Lilia Hau Ucán
Lengua: maya

SEGOB
SECRETARÍA DE GOBERNACIÓN

**CONSEJO NACIONAL PARA
PREVENIR LA DISCRIMINACIÓN**

INALJ
INSTITUTO NACIONAL DE LENGUAS INDÍGENAS

Primera edición: agosto de 2015

Consejo Nacional para
Prevenir la Discriminación
Dante 14, col. Anzures,
del. Miguel Hidalgo, 11590,
México, D. F.

www.conapred.org.mx

ISBN: 978-607-8418-11-4

Ejemplar gratuito. Prohibida su venta
Impreso en México. *Printed in Mexico.*

YÁAX T'AAN

Le jejeláas k'eexo'ob ts'óok u beeta'al ti' u Noj A'almaj t'aanil ti'al u yila'al Ma' u yantal yéetel ti'al u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj wáa Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación (LFPED), beeta'ab tu winalil marzo tu ja'abil 2014, ku ye'esik u jaajil u yóolal u Jala'achil u Noj Lu'umil México ti'al ka'a béeyak u chíimpol'ta'al tumeen tuláakal máak, u chíimpol'ta'al yo'olal bixi, ka'a ilpajak ichil yo'olal jela'aniko'one' ti' ku taal u muuk' u t'aan kaaji'.

Yéetel le k'eexo'ob jaajkun'ta'ab te'e tu kúuchil Congreso de la Unión wáa u Kúuchil tu'ux ku beeykunsa'al a'almaj t'aano'obe', jets't'anta'abe' u wet'a'al jumpuli' tuláakal ba'ax yaan u yil yéetel jumpáaykunaj ku beetik ma' u yantal chíimpol'alil ti' u páajtalil yéetel ka'a yanak kéet páajtalil ti'al u jóok'ol táanil tu kuxtal, je'el bix jets'a'anil ti' u mok't'aanilo'ob noj lu'umilo'ob tu'ux táakpaja'an México', a wa'alten le tu'ux ku taasik utsbe'enil ti'al u páajtalil wíinike'.

Ku chíikpajal xane', u ya'abkunsa'al u muuk'il u meyaj u molayil Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación (Conapred), tumeen ku béeytal u táakpajal le kéen loobilta'ak u páajtalil wíinik tumeen juntúul u jmeyajil jala'ach wáa tumeen u láak' máak. Le k'eex je'ela' yaan u bin u xu'ulsik le loob ku seen beeta'al ti' kaaj. Yo'olal lelo' tuláakal le k'eexo'ob beeta'ab ti' le a'almaj t'aan LFPED, ku taasik jets' óolal ti' kaaj.

Le k'eexo'ob beeta'ab ti' le LFPED, jóok' ti' u láak' k'eex ti' le noj a'almaj t'aan beeta'ab tu k'iinil 10 tu winalil junio tu ja'abil 2011, tu'ux jets't'anta'abe', tuláakal jala'ache' wey tu noj lu'umil México unaj u péektsiltik, chíimpol'tik, u kanáantik yéetel u yilik u béeykunsa'al u páajtalil wíinik, je'el bix jets'a'an ti'al tuláakal yóok'ol kaabe', ichil u múul meyaj molayo'ob, ti'al jujuntúul máak yéetel ti'al u ma'alobkúuns'al u kuxtal wíinik.

Je'el bix jets'a'anik tu tuukulil meyaj Plan Nacional de Desarrollo (PND) 2013-2018 tumeen u Noj Jala'achil Méxicoe' yaan u tuukulil u beeta'al u yantal jump'éeel kaaj ka'a chíimpolta'ak u páajtalil, tu'ux tuláakal u kajnáalil u noj lu'umil Méxicoe' ka'a béeyak u beetik u chíimpolta'al mantats' u páajtalil je'el tu'uxak ka'a yanak te'e noj lu'uma', tu keetil ichil tuláakal wíinik, ti'al u béeykunsal u ket kuxtalil jets'a'an ti' le a'almaj t'aana' ti'al u kuxtalil saansamal.

Bey túuno' ti' to'on yaan u páajtalil ti'al ka'a béeyak u ch'a'ik u muuk'le meyaj ti'al u kuxtal kaaj, ka'a yanak chíimpolal, u táakbesa'al tuláakal máak yéetel u chíimpolta'al le jejeláas bix u yúuchul tuukul, je'el bix u chíikpajal te'e tak k noj lu'umila'. Chéen bey kéen k beet u xu'ulul le jumpáaykunaj wey Méxicoa'.

Lic. Miguel Ángel Osorio Chong
u No'oj k'abil u Jala'achil u Noj Lu'umil México wáa
Secretario de Gobernación

YÁAX T' AAN

U chíimpolta'al u yantal keet páajtalil yeetel ma' u yantal jumpáaykunaje' leti'unaj u ts'aatáantik u Jala'achil jump'éeel kaaj tu'ux ku yu'uba'al u t'aan kaaj. U páajtalilo'ob wíinik yeetel u nojba'alil wíinike' ka'ap'éeel ba'al múul anik mantats' ti'al ka'a béeyak u páajtal u múul kajtal u kajnáalilo'ob México. Le keexo'ob beeta'ab tu k'iinil 10 tu winalil junio tu ja'abil 2011, tu beetaj u nojochba'atal u páajtalil wíinik tu táan u noj a'almaj t'aanil México, ti'al beyo' u chíimpolta'al tumeen u jmeyajilo'ob jala'ach yeetel xan u péeksiltiko'ob, yeetel u tuukul keet kuxtal yeetel ma' u yantal jumpáaykunaj, beeta'an tu noj tuukulil Pro Personae beeyxan yeetel u chíimpolalil mokt'aano'ob ichil noj lu'umilo'ob tu'ux táakpaja'an u Jala'achil México.

Jumpáaykunaje' jump'éeel talamil ku taal tu tuukulil tu'ux wáa máaxe' nojoch u yu'ubikubáa tu táan u láak', yo'olal u bix suuka'an u biisik u kuxtal, u boonil u wíinklal, u t'aan, bix u wíinklal, u ja'abil, wáa yo'olal xiib wáa ko'olel wáa yo'olal jats'uts u yilik yeet xiibil wáa ko'olelil, beeyxan yo'olal u láak' wáa ba'ax.

Jumpáaykunaje' jump'éeel noj k'oja'anil ku k'askuntik u kuxtal kaaj tumeen ku k'askuntik u tuukul wíinik yeetel ku loobiltik wáa ba'ax múuch'máakil ku luk'sa'al wáa ba'ax ti' u páajtalilo'ob. U beeta'al jejeláas ba'alo'ob ku jumpáaykunaje' ku jóok'ol le kéen u ye'es jump'éeel kaaj bix suuka'an u kuxtal je'el bix u tsola'an tumeen u molayil Comité de Derechos Económicos, Sociales y Culturales (CDESC) ti' u noj molayil Organización de las Naciones Unidas.

Tu k'iinil ka'a ts'a'ab k'ajóoltbil u a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación (LFPED) tu k'iinil 11 tu winalil junio tu ja'abil 2003, beyo' Méxicoe' anchaj jump'éeel a'almaj t'aan ku beetik u yantal ichil tuláakal u a'almaj t'aanil Méxicoe' jump'éeel ti'al u yila'al ma' u yantal wáa

ti'al u xu'ulsa'al jumpáaykunaj yo'olal wáa máax, beeyxan ti'al u péektsilta'ak u keet kuxtal wíinik ti'al u jóok'ol táanil.

Le a'almaj t'aan LFPED tu jet'saj ichil u artículo 16, u beeta'al u molayil Consejo Nacional para Prevenir y Eliminar la Discriminación (Conapred).

Ts'o'ok u máan lajun wáa 10 ja'abil anak yéetel jo'op'ok u ts'aataáanta'al, k'uch u k'iinil u k'e'exel wáa ba'ax u jets'maj le LFPED, ti'al ka'a béeyak u kanáantik tu beel u keet kuxtal wíinik yéetel ma' u yantal jumpáaykunajil beeyxan ti'al u yantal u láak' nu'ukulilo'ob ti'al u xu'ulsa'al le loobila'.

Ichil u múul meyaj u noj jala'achil México yéetel u kúuchil tu'ux ku béeykunsal a'almaj taano'ob wáa Congreso de la Unión e' beeyxan Conaprede', tu k'iinil bejla'e', Méxicoe' yaan jump'éel a'almaj t'aan ku k'aaba'tik LFPED tu'ux ku ts'áik u muuk' jala'ach ti'al u xu'ulsa'al jumpáaykunaj.

Yo'olal úuchik le k'exo'oba', le A'almaj t'aana' ku jets'ik túumben tsolt'aano'ob ti'al u béeykunsal yéetel yaan ba'ax u yil ba'ax u k'áat u ya'al jumpáaykunaj yéetel bix tsola'anik ichil le mok't'aano'ob ku beetik le noj lu'umilo'obo'. Ku sáasil tsóolike' le ba'ax u beeta'al ichil u meyaj jala'ach yo'olal yaan ba'ax u yil ichil u keet páajtalil. Ma' tech u jets'ik chéen bix ma' u yantal jumpáaykunaj, beeyxan unaj u beeta'al meyaj'ob ti'al u yu'uba'al u t'aan kaaj yéetel xan ti'al ka'a béeyak u beeta'al meyaj'ob ku beet u yantal meyaj'ob ku péektsil keet kuxtal, yéetel ka'a u yáant múuch'kabil wíinik táan u tséelinkunta'alo'ob.

Je'el bix jets'a'anil tu noj a'amaj t'aanil wáa Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos, ichil le LFPEDO' yaan jump'éel tsolt'aan yo'olal ma' u yantal jumpáaykunaj yéetel ku jets'ik xan u jmeyajilo'ob u jala'achil u noj lu'umil Méxicoe' máaxo'ob unaj u chíimpoltiko'ob.

Yo'olal le ba'ax ku beetbil yo'ola le ba'ax yaan u yil yéetel jumpáaykunaje', le LFPEDO' ku jump'éelkúunsik le ba'ax unaj u beeta'al ti'al u xu'ulsa'al jumpáaykunaj beeta'an tumeen jala'acho'ob wáa tumeen je'el máaxake', beeyxan ku jets'ik ba'ax unaj u beeta'al ti'al u yila'al u yutskíinta'al wáa ba'ax le loobilo'.

Ti'al u ts'ok t'aanile', le k'exxo'ob beeta'ab ti' le noj a'amaj t'aan Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación ku meyaj bey jump'éel nu'ukulil ti'al u ts'áik u muuk' le a'almaj t'aano' ti'al u kanáanta'al u páajtalil wíinik, yéetel u chúukbesik u muuk'il ti'al u yila'al u yantal keet kuxtal yéetel ti'al ma' u yantal jumpáaykunaje'.

Lic. Ricardo Bucio Mújica

Noj Jo'olpóopil wáa Presidente del

Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación

BA'AXO'OB UNAJ U TS'AATÁANTA'AL ICHIL TULÁAKAL A'ALMAJ T'AAN YÉETEL CHÉEN TI'AL LELA', LE BEET U YANTAL LE TSOLT'AANA':

JUMP'ÉELILI: Tuláakal le máako'ob ku beetik u meyaj bey Senadoril táan u táakpajal ti' le ts'íiba' ku tukultiko'ob ti'al u kanáanta'al u páajtalilo'ob ti'al kuxtalo' leti' ku xaxta'al ti' le jejeláas tsolt'aanilo'oba', le beetik unaj u ya'ala'ale', le ku tsola'al ti' le k'iino'oba' unaj u chíimpolta'al bey yéetel tuláakal le ba'ax ku jets'iko', yéetel u ka'a a'ala'ale' ts'o'ok u béeykunsa'al le yáax ka'ap'éelo', lelo'oba' meyajpaja'ano'ob yéetel u jets't'aanil ts'o'ok u yáax a'ala'ale'. Lela' tumeen u jets'majil le jejeláas a'almaj t'aano'obo'.

Le k'exxil beeta'ab ti' le u noj a'almaj t'aan wáa constitución yo'olal u páajtalil wíinik beeta'ab tu k'iinil 10 ti' junio tu ja'abil 2011, tu jel jets'aj ba'ax ku ya'alik le a'almaj t'aano'ob way tu noj lu'umil Mexico yéetel le mokt'aano'ob beeta'an ichil le noj lu'umilo'obo', le ba'ax ku ya'aliko'obo' ts'o'ok u k'exelo' ku ye'esik jumpuli' u tsolt'aanil ichil tuláakal u meyaj le jejeláas jala'achilo'obo'.

U chíimpolpajal le mokt'aano'ob ku beeta'al ichil noj lu'umilo'obo', ku beetik ka táakpajak u jala'achil ti'al ma' chéen ma' u chíimpoltik u páajtalil wíinik ku taal ti' le a'almajt'aano', beeyxan unaj u tsolik wáa tsolnu'uktik tu beel le molayo'ob ti'al u chíimpoltiko'ob ba'ax jets'a'an ichil le nu'ukbesajailo'ob u jala'achilo'ob noj lu'umo'ob yóok'ol kaabo'. Ti' le tuukulil

meyaja' ku beeta'al u pa'ajo'olil tuláakal a'almaj t'aano'ob ku ya'alik le jets't'aana'.

Yo'olal lelo' ku je'ets'el ka'a k'e'exek le a'almaj t'aano'on yaan wey tu noj lu'umil México yo'olal u séeba'an péektsilta'al yéetel u chíimpolta'al le jejeláas páajtalilo'ob ku taal yo'olal u wet'a'al tuláakal le ba'ax yaan u yil yéetel jumpáaykunaj.

Yéetel le tuukul je'ela', le jets't'aano'ob ku xak'alta'alo' ku ts'aik u páajtalil u xak'alta'al tuláakal le ba'ax yaan u yil yéetel u a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación yéetel u k'exik yéetell u tuukulil u chíimpolta'al le ba'ax ku kaxta'al yéetel ba'ax kanáantik le a'almaj t'aano'.

Yo'olal ku chíimpolta'al le jets't'aanilo'ob ku ya'alik le a'almaj't'aana', le meyaj ts'a'ab k'ajóoltbil tu k'iinil 28 ti' febrero tu jaabil 2012 yaan u tuukulil ti' chúuka'an meyaj wáa integral tumeen ku kaxtik yéetel jumpuul u meyaj le máako'ob beetik le a'almaj t'aano' tuláakal le ba'ax yaan u yil yéetel le a'almaj t'aana', beeyxane' jach tsola'an yanik tumeen keet u ya'alik ba'ax jets'a'an tumeen a'almaj t'aano'ob yaan ichil le jejeláas xóoxot' ts'íiba', tak yéetel tuláakal tsolt'aano'ob ba'ax yéetel yaan u yil wáa ba'ax.

Ichil le óoli'bolom ja'abo'ob káajak u meyaj le molayil Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación, lela' ts'o'ok u yantal ti' ya'abach kaambal yo'olal u meyaj, u xook yéetel u tuukul yaan ba'ax u yil yéetel jumpáaykunaj ku taal yo'olal ts'o'ok u táakpajal ichil tu jejeláas péetlu'umilo'ob México yéetel táanxel lu'umilo'ob, ku ts'atáantik mantats' u k'exik le jejeláas ba'axo'ob ku taasik jumpáaykunaj ichil u kuxtal kaaj saasanamál, ichil u kuxtal u miatsil, ichil u meyaj jala'ach yéetel ichil u meyaj máak wey tu tak noj lu'umile'.

Yéetel le tuukulil je'elo', jach k'a'anan u ye'espajal yéetel u chíimpolta'al le meyaj tu'ux ku táakpajal Conapred ti' jejeláas meyaj'o'ob ts'o'ok u beetik tu'ux ku loobilta'al u páajtalil máak tumeen ku k'áata'al ma' u yantal jumpáaykunaj, yo'olal ba'ax

jets'a'an tumeen u noj a'almaj t'aan Carta Magna yéetel tu a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación.

Yo'olal le ba'ax táan u ya'alala', le molayil Consejo ts'o'ok u ya'abkunsik u meyaj yéetel ti' le k'iino'oba' ti' ya'abach kúuchilo'ob ti'al u kanáantiko'ob tu beel je'el bix jets'a'anil tumeen le noj a'almaj t'aano' ma' u yantal jumpáaykunaj, u meyaj yo'olal u jejeláas talamil yaan tu kuxtal le máako'ob yéetel múuch'kabilo'ob tu muk'yajtiko'ob jumpáaykunajil ichil wáa tu'ux u kúuchil le noj k lu'umila'.

Beyo', ku k'a'abetkunsa'al jump'éel túumben k'exil ti' le u a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación, yéetel u tuukulil u mu'uk'ankunsik u molayil Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación yo'olal beyo' u meyaj ti'al u yantal u keetil pajtalil je'el bix jets'a'anil tu yáax wáa artículo primero ti' le k noj a'almaj t'aan wáa Constituciono'.

Ti'al u ts'a'abal u muuk' le molayo', ku sásil ts'ola'al ba'ax meyajil kéen u beete' yéetel tu juunal kéen u ya'al ba'ax kéen u beete yo'olal u cha'ik u muuk' ti' le u meyaj Noj Jalá'ach wáa Poder Ejecutivo yéetel ka'a u ya'al ba'ax ku beetbil ichil tuláakal u noj lu'umil México ti'al ma' u yantal jumpáaykunaj ti' mix máak.

Yo'olal ba'ax ts'o'ok u meyajta'al yo'olal le meyajá', ti' ku taal le k'exel ti' le jejeláas tsolnu'ukuilo'ob ti' le a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación, ichil le túumben ba'alo'ob ku ya'aliko'ob ti' yaan:

1. U beeta'al jump'éel tsol ts'iib yéetel t'aano'ob suuka'an u chüikpajal ti' le a'almaj t'aana'.
2. U jets'a'al ba'ax u k'áat u ya'al le t'aanil "discriminación" ti'al ka'a je'ets'ek u láak' wáa ba'axo'ob yaan u yil yéetel jumpáaykunaj ts'o'ok u yáax ila'al ichil u meyaj le Conapred.

3. U yila'al máakalmáak tu'ux ma'keet u ti'al tuláakal máaki' ba'ale' ma' u k'áat u ya'al wáa tu yúuchul jumpáaykunaj tumeen yaan o'olal ba'ax ku beeta'al yéetel ma' chéen wáa máax beetiki' yéetel ma' táan u loobilta'alk u páajtalil wíinik.
4. U jel tsołts'íibta'al le jaats' ts'íibil Capitulo III je'el bix ts'íibtanil bejla'e' ti'al ka'a béeyak u je'ets'el meyaj'oob ku péektsiltik keetil meyaj yéetel le péektsiltik u páajtalil ko'olel, máaxo'ob yaan talamil yéetel u wíinklal, nukuch wíinik yéetel máaxo'ob kaja'ano'ob ti' mejen máasewáal kaajo'ob.
5. U k'exa'al u a'almaj t'aanilo'ob le Conapred ti'al ka'a béeyak u meyaj bey jump'éeł molayil ma' jach taak'a'an ti' jala'ache', ka'a béeyak u jets'ik ba'ax kéen u meyajtej yéetel ka'a yanak ba'ax uti'al, ma' u taal ti' u molayil Secretaría de Gobernación.
6. U je'ets'el máakalmáak u tuukulil u meyaj le Consejoa' ti' le jejeláas u kúuchil u meyaj wáa unidades administrativas ti'al ka'a béeyak u táakmúkta'al yéetel u ma'alobkúunsik u meyaj.
7. U jets'a'al xane' u molayil Conapred chéen leti' unaj u beetik u chíimpolta'al le ba'ax ku ya'alik u a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación.
8. U ya'abkunsal u máakil le múuch'kabil Junta de Gobierno u molayil Conapred, ti'al ka'a béeyak u táakpajal u ajmeyajilo'ob jala'ach u noj lu'umil México yéetel máako'ob suuka'an u meyajtik le ba'ax ku péektsiltik le molaya', je'el bix u molayil Secretaría de Desarrollo Social yéetel u molayilo'ob Institutos Nacionales de las Mujeres yéetel de Migración (le yáax ka'ap'éelo' bey u ajmeyajilo'ob jala'ache' yéetel le u ka'ap'éelilo' bey jump'éeł molay ka'a táakpajak mantats'e').

9. U je'ets'el ba'ax k'a'abet u yojéeltik wáa u yantal ti' le máax ku jo'olbensik u molayil Conapred, máax je'el u béeytal u jets'a'al tumeen u múuch'kabil H. Cámara de Senadores wáa, le kéen je'elek, tumeen u múuch'kabil Comisión Permanante ti' u noj múuch'kabil H. Congreso de la Unión; bey je'el bix u ya'abkunsá'al u ja'abill u meyaj, ti'al ka'a béeyak u ts'a'abil ti' u muuk' u meyaj yéetel ka'a béeyak u ts'o'oksik le u meyaj'o'ob le molaya'.
10. U p'ata'al jump'éeelili' u ju'unil tu'ux ku yúuchul takpoolal, ku k'aaba'tik de queja, ti'al ka'a béeyak u séeb áanta'al le máax ts'o'ok u loobilta'al u páajtalil yo'olal anchaj jumpáaykunajil. Bey túuna', le molay wáa Consejoa' je'el u béeytal u jets'ik bix kun bo'otbil si'ipil wáa bix ku sutbil yéetel uts le loobil beeta'abo' ti' tuláakal wíinik.
11. Unaj u je'ets'el jump'éeel tsola'an ts'iib yéetel ba'axo'ob unaj u beeta'al ti'al u su'utul yéetel uts' le loobil ts'o'ok u beeta'alo' ba'ale' táanil unaj ts'o'ok u ye'espajal tu táan u múuch'kabil comisión de conductas discriminatorias, ti'al ka'a béeyak u kuxtal je'el bix ka'ache' wáa ka'a ka beetak u chímpolta'al u páajtalil je'el bix ka'ach ka'alikil ma' úuchuk jumpáaykunaje'. Le jets'tuukulil ku beeta'alo' leti' lelo'oba': u yutskinta'al loob yéetel wáa ba'ax, u bo'otik u si'ipil tu táan jala'ach, u bo'otik u si'ipil tu táan kaaj wáa tu táan máax loobilta'abi, yéetel u je'ets'el ma' u yúuchul tuka'aten le ba'ax beet u yantal jumpáaykunajo'.
12. Unaj u ts'iibta'al u tsolts'iibil artículo sexto transitorio tu'ux ka'a béeyak u beetik le molay wáa Consejoa', u ts'áik k'ajóoltbil ichil tak wak wáa seis winale', le tsolnu'ukil tu'ux ku je'ets'el bix unaj u beeta'al le ba'axo'ob ti'al u yutskíinta'al le loobilo'.

K ojele', bey tumen yaan ba'ax u yil yéetel jala'acho', unaj k meyaj ti'a mu'uk'ansik u tuukulil a'almaj t'aan yaan ba'ax u yil yéetel tséelikunaj, ti'al beyo' le molayo'obo' ka'a béeyak u beetik u meyaj séeba'an yéetel le bix unaje', ti'al u taasik uts' ti' máax séeba'an u loobilta'al yo'olal wáa ba'ax, beeyxane' ti'al ka'a béeyak u beetik u jala'achil u noj lu'umil Mexicoe' le ba'ax u makt'anmaj yéetel u láak' noj lu'umilo'ob.

U yila'al ma' u yantal yéetel xu'ulsa'al jumpáaykunaje' jump'éel meyaj ku k'a'abetkúunsik u láak' meyaj'oob ti'al ka'a xu'ulsa'ak le talamilo'oba, beeyxan ti'al ka'a béexak le wüniko'oba' u beetik u kuxtalo'ob yéetel keetil yéetel ka'a chímpolta'al u páajtalilo'ob.

NOJ A'ALMAJ T'AAN
TI'AL U YILA'AL MA' U
YANTAL YÉE TEL U XU'ULSA'AL
JUMPÁAYKUNAJ

Túumben a'almaj t'aab ts'aba'an k'ajóoltbil tu pik'il ju'unil
Diario Oficial de la Federación tu k'iinil 11 tu winalil junio tu
ja'abil 2003.

TSOL TS'ÍIB KU CHÍIMPOLTA'AL TI' LE K'IINO'OBA'
U ts'ook k'exxil beeta'an ts'a'ab k'ajóoltbil DOF 20-03-2014

Ts'áalk'abta'an yéetel u yoochel Escudo Nacional, tu'ux ku ya'alik:
Estados Unidos Mexicanos.- Presidencia de la República.

VICENTE FOX QUESADA, U Jala'achil u Noj Lu'umil
México, ku ya'alik ti' tuláakal máake':

Le kúuchil meyaj Honorable Congreso de la Unión, ts'óok
u much túuxtik ten le:

JETS' T'AANA'

**“U KÚUCHIL MEYAJ CONGRESO DE LOS ESTADOS
UNIDOS MEXICANOS, KU JETS'T'ANTIK:**

**U TS'AABAL K'AJÓOLTIL U A'ALMAJ T'AANIL
LEY FEDERAL PARA PREVENIR Y ELIMINAR LA
DISCRIMINACIÓN**

JUMP'ÉELIL'WÁA ARTÍCULO ÚNICO.- Ku ts'a'abal k'ajóoltbil u
a'almaj t'aanil **Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación**, ti'al
u p'áatal je'el bix ku ya'alika':

YÁAX NOJ JÁAJATSAL

**U YÁAX TSOL
T'AANILO'OB**

Artículo 1.- Tuláakal le ba'ax ku jets'ik le A'almaj t'aana' u ti'al tuláakal máak yéetel kaaj. U noj tuukulile' u yila'al ma' u yantal jumpáaykunaj ti' mixmáak yéetel u xu'ulsa'al wáa táan u yúuchul je'el bix táan u beeta'al yo'olal wáa máax je'el bix u jets'ik Artículo 1 ti' u noj a'almaj t'aanil u noj lu'umil Mexico wáa Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos, beeyxan ti'al u péektsilta'al u keetil ti'al u biisik u kuxtal wíinik yéetel bix kun ku chíimpoltbil.

Ti'al u na'atpajal le a'almaj t'aana' yaan u na'atpajal bey:

- I. Ajustes razonables: Tuláakal le k'eexilo'ob unaj yéetel k'a'abet u beeta'alo' ti'al u ma'alobtal u kúuchil tu'ux ku meyaj yéetel le meyaj ku beeta'alo', ti'al ka'a beeta'ake' ma' u seen ya'abtal u kuuch u meyaj wáa u loobil u láak' máako'ob, ba'ale' ku meyaj ti'al ti' wáa máax, ti'al yila'al ka'a yanak mantats' u chíimpolalil u páajtalilo'ob wíinik tu keetilil yéetel je'el bix tuláakal máake';
- II. U molayil Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación;
- III. Discriminación: Wáa jumpáaykunaj, ti'al le a'almaj t'aana' yaan u na'atpajal bey jumpáaykunaje' tuláakal tséelinkunajil, u luk'sa'al, u jóok'sa'al wáa u táanilkunsa'al wáa ba'ax yo'olal tumeen wáa beeta'ab wáa ma', yéetel u tuukulil wáa yéetel ma', ma' tech u beeta'al ti' tuláakal máak, ma' tukulta'an tu beeli' yéetel ma' keet ti' tuláakal máaki' ba'ale' ku beetpajal wáa ku loobilkúunsik, u taakal tu beel, u tselik, u yilik ma' u yúuchul, u p'íitkunsa'al wáa xu'ulsa'al u chíimpolta'al, u beetpajal u yantal u páajtalil wíinik yéetel jáalk'abilo'ob, le kéen beeta'ak yo'olal le

ba'axo'oba': u kaajil tu'ux sijnáal, u boonil u yoot'el, u miatsil, yo'olal xiib wáa ko'olel beeyxan yo'ol bix u yu'ubikubáa, yo'olal u ja'abil, wáa ba'ax talamil yaan ti' yo'olal u wíinklal, yo'olal yaan taak'in ti' wáa mina'an, yo'olal u toj óolal wáa yaan ba'ax tu yillik yéetel wáa ba'ax a'almaj t'aanil, yo'olal u k'uulinaj, bix u wíinklal, yo'olal sijnalik u wíinklal, tu'ux noj lu'umil u taal, wáa yo'omchaja'an, yo'olal bix u t'aan, u tuukul, yo'olal wáa jats'uts u yilik xiib wáa xch'uup, yo'olal bix u yu'ubikubáa wáa ba'ax partido político yaan, yo'olal wáa ts'oka'an u beel wáa ma', yo'olal u kuchkabal, ba'ax ku beetik ichil u kuchkabal, yo'olal le t'aan ku beetiko', wáa taka'an u pool tu táan jalá'ach wáa yo'olal u láak' ba'axo'ob.

Beeyxan yaan u na'ata'al bey junpáaykunaje' u p'ekta'al xiib wáa ko'olel jats'uts u yilik u yéet xiibil wáa u yéet xch'úupil, u p'ekta'al ko'olel, u p'ekta'al wíinik ku taal táanxel lu'umil, u ja'atsal wíinik yo'olal u bixo'ob, u p'ekta'al máako'ob k'ajóoltano'ob bey judíose', beeyxan u tséelinkunta'al wíinik yo'olal bixi wáa yo'olal u láak' ba'ax ku péektsiltik jumpáaykunaj;

IV. Diseño universal: Yaan u na'atpajal yéetel le t'aana' u beeta'al wáa u yich meyaj, u kúuchil kuxtal, nu'ukbesaj yéetel meyajo'ob ti'al tuláakal máak, ka'a béeyak je'el buka'aj ku páajtale', ma' u beeta'al wáa ba'ax k'eexil mix wal u láak' wáa ba'ax ti',

V. Estatuto: Leti' le jets't'aanil k'ajóolta'an bey Estatuto Orgánico del Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación;

VI. Igualdad real de oportunidades: Leti' le páajtalil yaan ti' le máako'ob wáa múuch'kabilo'ob yaan keetil u páajtalilo'ob, yo'olal le jets't'aanil beeta'ano'ob wáa yo'olal bix suuka'an u beeta'al, ti'al ka'a béeyak u beetik u chíimpol'ta'al u páajtalilo'ob,

VII. Ley: U a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación;

VIII. Poderes públicos federales: Leti' le jala'acho'ob, molayo'ob yéetel u kúuchil u meyaj u Noj Jala'achil México, ti' le molayil tu'ux ku beeta'al, u xak'alta'al yéetel ku je'ets'el a'almaj t'aano'obo', yéetel le jala'achil ilik ka'a yanak jets'ek óolalo' beeyxan le molayo'ob ku meyaj'o'ob tu juunalo'obo';

IX. Programa: Leti' u nu'ukbesajil Programa Nacional para la Igualdad y no Discriminación, yéetel

X. Resolución por disposición: U ts'okt'aanil jets'a'an tumeen le molayil Consejo, yéetel u tuukulil u múul meyaj, yéetel lela' ku ya'alpajal tu beetaj wáa ba'ax ku taasal jumpáaykunajil, yo'olal lelo', yéetel le e'esajil k'a'abete' ku beeta'al u bo'otik u si'ipil wáa u beetik wáa ba'ax uts' ti' le máax loobil'ta'ab yo'olal le ba'axo'oba'.

Junxóot' ts'íib yéetel tsolts'íibo'ob k'exa'an ti' DOF 20-03-2014

Artículo 2.- U meyaj le Jala'acho' u péektsiltik le ba'ax unaje' ti'al ka'a yanak tu jaajil u keetil páajtalil yéetel jáak'abil ti' tukláakal máak. Le u ajmeyajilo'ob u jala'achil u noj lu'umil México yaan ti'ob u páajtalil u luk'siko'ob tuláakal le ba'ax

talamkúunsik le kéen k'uchuk u súutukil u beetpajale' yéetel ka'a táakpajak ti'al ma' u jóok'ol táanil ichil u kuxtal wíinik beeyxan ma' u cha'ik u táakpajal ichil u meyaj jala'ach, ti'al u náajaltik taak'in, ti'al u jóok'ol táanil u miatsil yéetel u múul kuxtal u kaajalil u noj lu'umil México, yaan xan u péektsiltik u meyaj tuláakal jala'ach je'el tu'ux lu'umil ka'a yanake' yéetel ti' u láak' múuch'kabilo'ob ka'a u beet u yantal talamil tu táan.

Artículo 3.- Ti' u jujump'éelil le u jejeláas u meyajil u noj jala'achil México yaan u ch'a'ajo'oltik tuláakal ba'ax yaan tu k'ab, je'el bix tu juunal yéetel u múul meyajje', u meyaj yéetel le buka'aj taak'in jets'a'an ichil Presupuesto de Egresos de la Federación ti' le ja'ab táan u meyajta'alo', ti'al beyo' tuláakal máak ka'a béeyak u chíimpolta'al ti', jumpuli' ma' u jumpaykúunsa'al mixba'al ti', tuláakal u páajtalil yéetel u jáalk'abil jets'a'an ti' u noj a'almaj taanil waa Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos, ichil u láak' u a'almaj t'aanil yéetel le jets't'aanilo'ob tu'ux táakpaja'an México yéetel u láak' noj lu'umilo'obo'.

Ichil u taak'inil Presupuesto de Egresos de la Federación, ku ts'a'abal ja'abmanja'abe', yaan u táakbesa'al le taak'iin kui ts'a'abal ti'al u béeytal u yantal u keetil meyaj, u yoksa'al ti' túumben meyaj yéetel le ba'ax ku ya'alik le Noj jaatsil capitulo III ti' le a'almaj t'aana'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 4.- Ku wet'a'al tuláakal ba'ax ku jumpáaykunajtik máak yéetel u tuukulil u luk'sik wáa u xu'ulsik u páajtalil wíinik wáa keetil u jóok'ol táanil je'el bix u jets'majil articulo 1o. constitucional yéetel articulo 1, u ka'apéel chúuka'anil tsíib, u yóox xóot'il le A'almaj t'aana'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 12-06-2013, 20-03-2014

Artículo 5.- Ma' tu jumpaykunaj máak wáa le ba'ax ku beeta'alo' ku péektsiltik ka'a yanak keetil páajtalil ti' máako'ob wáa ti' múuch'máakil. Ma'axantáan u tukulta'al jumpáaykunajil tuláakal ba'ax wáa táanil tukulta'an tu beel yéetel ma' tech u taasik loob, keet yéetel u ti'al tuláakal wíinik ba'ale' ba'ax ku kaxta'ale' ma' u pech'oolta'al páajtalilo'ob.

Le articuloa' ts'ò'ok u k'exa'al DOF 27-11-2011, 20-03-2014

Artículo 6.- U na'ata'al ba'ax ku tsolik le A'almaj t'aana', yéetel bix unaj u meyaj jala'achil u noj lu'umil Méxicoe' yaan u beetpajal yéetel le nu'ukbesajilo'ob jets'a'an tumeen le noj lu'umilo'obo', yéetel tu'ux xan táakpaja'an Méxicoe', lela' le yaan u yil yéetel u páajtalil wíinik, bey yéetel tuláakal le múuch' a'almaj t'aan beeta'an tumeen molayo'ob ti' le noj lu'umilo'ob, le tsol t'aanil yéetel u jets' t'aanil ch'a'aba'an tumeen le jejeláas múuch'kabil ku taalo'ob ti' jejeláas kúuchilo'ob yéetel le yaan tak lu'umil yéetel u láak' a'almaj t'aan ku béeytal u meyaj.

Le articuloa' ts'ò'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 7.- Ti'al ka'a béeyak u meyaj le artículo táant u tsola'alo', le k'iin kéen yanak jejeláas bix u na'atale', yaan u yéeya'al le ku kanántik u chúuka'anil u páajtalil wíinik yéetel múuch'máako'ob ku loobilta'al u páajtalil yéetel jumpáaykunajil.

Artículo 8.- Ichil u meyajil le A'almaj t'aana' yaan u táakpajal le jejeláas jala'achil u noj lu'umil México, beeyxan u molayil Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación ichil tu'ux unaj u meyajta'al.

Le articuloa' ts'ò'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

• U KA'AP'ÉEL NOJ JAAJATSAL
BA'AX UNAJ U
BEETA'AL TI'AL
MA' U YANTAL
JUMPÁAYKUNAJIL

Artículo 9.- (Ku luk'sa'al le chúuka'an xóot' ts'iibil yéetel ku juts'a'al le ku taal tu paachilo')

U chúuka'an xóot' ts'iibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

Yéetel le ba'ax jets'a'an ti' le yáax articulo ti' le u noj a'almaj t'aanil Méxicoe' yéetel Artículo 1, u ka'ap'éeel chúuka'an xóot' ts'iibil, tu xóot' ts'iibil III ti' le A'almaj t'aana', ku jets'a'al táan u yúuchul jumpáaykunaj, ichil u láak'o'ob:

U chúuka'an xóot' ts'iibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

I. Ma' u k'a'amal wáa u ch'a'abal u p'áatal tu najil xookil jala'ach wáa le ku bo'otalo', bey ti' le áantaj ti'al u ts'o'oksik u xook;

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

II. U je'ets'el ba'ax ku kaansbil, bix ku ka'ansbil yéetel ba'ax yéetel ku ka'ansbil tu najil xook ma' unaj u péek'tsil xma keetil wáa ka'a u kaans u paalitsilta'al;

III. U wet'a'al u yéeya'al tu'ux ku meyaj, wáa u p'útkunsa'al u páajtalil u yok'ol xook, u p'áatali' yéetel u náachkunsik.

IV. U jets'a'al jejeláas náajalil, u yutsbe'enil meyaj yéetel bix kéen u beet u meyaj ti'al jump'éeel léeyli' meyaj;

V. U yila'al ma' u yok'ol wáa u p'áatal ti' nu'ukbesajilo'ob ti'al u ka'ansa'al meyaj yéetel u bin xook ti'al beetik u meyaj;

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

VI. Ma' u tsola'al wáa ma' u chúuka'an tsola'al le ba'ax k'a'abet u yojéeltik yo'olal u páajtalil yaan ti' yo'olal u xiibil wáa u xch'uupil yéetel yo'olal u yantal u paalal wáa ma' u cha'abal u jets'ik jaytuul yéetel ichil buka'aj ja'abil ku yantal u paalal;

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

VII. Ma' u ts'a'abal wáa u ku k'áata'al ka'a u beet wáa ba'ax yo'olal u ts'a'akal tumen ts'aknálil, wáa ma' u yu'uba'al u t'aan yo'olal bix ku ts'akbil yéetel le bix ku páajtale' wáa ba'ax yéetele';

VIII. Ma' u cha'abal u keet táakpajal ti' múuch'kabil wíiniko'ob, wáa ti' jump'éel partido político o láak' múuch'kabil;

IX. Ma' u cha'abal u táakpajal wáa u k'áata'al ka'a u beet wáa ba'ax yo'olal política yéetel, a wa'alten yo'olal u páajtalil u yéeyaj, u yéeya'al ti'al u beetik u jala'achil, beeyxan ti'al u táakpajal ti' u tuukulil u meyaj yéetel u meyaj jala'achil yéetel u nu'ukbesajo'ob, ichil le ba'ax jets'a'an ti'al ka'a béeyak u beeta'al le meyajjo'.

X. Ma' u cha'abal u yantal ba'al u ti'al, u kanáantik yéetel u meyaj ti' wáa ba'ax ba'alil;

XI. Ma' u luk'sa'al wáa u talamkúunsa'al ti' u kanáanta'al u páajtalil tumeen jala'ach;

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 07-06-2013

XII. Ma' u cha'abal wáa u luk'sa'al u páajtalil u yu'uba'al u t'aan yéetel u pe'ech'el u yóol, ti'al u yáanta'al; yéetel

u yantal juntúul máak u sut u t'aan ti' u láak' t'aan ti' le takpoolali táan u yúuchulo', je'el bix u ya'alik le jets't'aanilo'ob táan u meyajjo'obo'; beeyxan le mejen paalalo' yaan ti'ob u páajtalil u yu'uba'al u t'aano'ob.

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XIII. U beetpajal wáa ba'ax suuka'an u beeta'al ba'ale' ku beetik ma' u yantal keetil, ku pech'óoltik wíinik;

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XIV. Ma' u cha'abal u yéeyik máax yéetel u biis u kuxtal wáa u ts'óokol u beel;

XV. U péektsita'al p'ektalil yéetel u lóobilta'al wáa máax yéetel oochelo'ob wáa k'uben t'aan ti' le túumben nu'ukulo'ob wáa medios de comunicaci6n;

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XVI. Ma' u cha'abal u ya'alik ba'ax ku tukultik, u we'et'el ba'ax ku tukultik, u k'uulinajil, le ba'ax suuka'an u beetik yo'olal u k'uj, lela' ma' u taasik talam ti' u kuxtal yaanal máak;

XVII. Ma' u biisa'al k'ulinajil ti' le máaxo'ob k'alo'ob yo'olal tu beeto'ob wáa ba'ax loobilo', wáa le táan u ba'atel yo'olal u lu'umilo' wáa le táan u meyaj ichil jump'eel molayil toj óolal wáa áantaj;

XVIII. Ma' u núuka'al wáa ba'ax k'áatchi'il ku beeta'al yo'olal u meyaj jala'ach, ma' tech u yokol le wáa jayp'eel ku kanáanta'al tumeen u a'almaj t'aanil

jump'éel noj lu'um wáa le moks'aano'ob u beetmaj le nukuch lu'umilo'ob yo'olal le ba'axa';

XIX. U xaankunsa'al u beeta'al le ba'ax k'a'abet ti'al u jóok'ol táanil tu kuxtal wíinik, a wa'alten mejen paalal, yéetel u p'iisil u kanáanta'al mejen paalal;

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XX. Ma' u cha'abal u yokol ichil le jejeláas áantajo'ob ku ts'áik le jala'achó' wáa u talamkúunsa'al ti'al u béeytal u yantal ti' u páajtalil u ts'a'akal, ma' bey wáa le a'almaj t'aan u jets'maj yo'olal wáa ba'axo'.

XXI. U talamkúunsa'al u páajtalil ti'al u tséentikubáa, ti'al u yantal u yotoch, u náaysik u yóol yéetel u béeytal u k'amik ma'alob ts'aakil, je'el bix u jets'maj le a'almaj t'aano';

XXII. Ma' u ts'a'abal ti' le áantaj ku ts'áik jala'ach wáa ba'ax molayil ku beetik meyaj ti'al tuláakal máako', beeyxan u talamkúunsa'al u páajtalil u máan yéetel jáalk'abil ti' kúuchilo'ob tu'ux ku máan je'el máaxake'.

XXII. Bis. U mina'antal u páajtalil tu'ux u máan máake', bey je'el bix le kis buuts' púutik maako', u tsola'al ba'ax a k'áat a wojéelte, u yantal túumben nu'ukulo'ob yéetel bix je'el a tsikbal yéetel u láak' máake', yéetel meyaj wáa kúuchil tu'ux suuka'an wíinik;

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXII. Ter. Ma' u beeta'al ba'ax unaj ti'al ka'a yanak u páajtalil u kuxtal, tuláakal le máaxo'ob yaan wáa talamil yéteel u wíinklalo';

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXIII. U paalitsilta'al máak wáa a to'otopik wáa máax yéteel p'a'astik tu tán máak;

XXIV. Ma' u cha'abal u táakapajal ti'jejeláas meyaj je'el bix le ketlam báaxalo', ti'al u náaysik u yóol wáa u chíikul u miatsil;

XXV. U xu'ulsa'al wáa ma'a u cha'abal u beetik u t'aan, ba'ax suuka'an u beetik, ti' meyajilo'ob tu tán kaaj wáa k'ala'an, je'el bix jets'a'anil wáa ba'ax jets't'aanile';

XXVI. U talamkúunsa'al wáa ma' u ts'a'abal u ju'unil tumeen jala'ach ti'al u béeyta'al u meyajta'al tuláakal le ba'ax yaan tak bak'pachilo', chéen p'el ts'o'ok u beeta'al ba'ax u jets'maj le a'almaj t'aan kanáantiko';

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXVII. U péektsilta'al p'ektajil, ba'atel, p'a'astalil, a'ala'al ba'al, ch'a'a paach wáa u tséelinkúnta'al máak;

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXVIII. U beeta'al wáa u péektsilta'al u loobilta'al u wíinklal máak, u xiibil wáa u xch'úupil wáa u tuukul, u luk'sa'al ba'ax yaan ti' wáa u taak'in yo'olal buka'aj u ja'abil, yo'olal wáa xiib wáa ko'olel, wáa yaan ba'ax

talamil ti' yéetel u wíinklal, yo'olal bix u wíinklal, wáa ba'ax nook'il ku búukintik, yo'olal le t'aan ku beetiko', u péektsik u yich wáa u k'ab, wáa yo'olal tumeen ku ya'alik tu táan kaaj wáa jats'uts u yilik xiib wáa ko'olel, beeyxan u láak' wáa ba'ax ku jumpaykunaj;

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXIX. A wa'alik wáa ba'ax k'aas wáa a chíimpoltik u páajtalil le máax yaan ba'ax talamil ti'ob yéetel wáa ba'ax drogao'; wáa ts'o'ok u yáax antal wáa ti' yaan ti' jump'éel kúuchil k'alab, wáa ti' kúuchilo'ob tu'ux ku ts'a'akal máax yaan talamil ti'ob yéetel u tuukul wáa yéetel u múul bisikubáa yéetel u láak' máak;

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXX. Ma' u ts'a'abal taak'iin bey áantaj ti' máax yaan wáa ba'ax talamil yéetel u wíinklale' yéetel nukuch wíiniko'ob;

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXXI. U ts'a'abal k'ajóoltbil ba'ax tu ya'alaj wáa ma'ax yo'olal u k'oja'anil ba'ale' ma' tya'alaj ka'a beeta'aki';

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXXII. U p'ekta'al wáa ma' u chíimpolta'al u páajtalil máaxo'ob yaan u k'oja'anil VIH/SIDA;

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXXIII. U je'ets'el u tuukulil u meyaj jala'ach yéetel u beeta'al je'el bix unaje', le nu'ukbesajo'ob yéetel u láak' u meyajilo'ob jala'ach ka'a áantajak ti'al u yantal u keetil u páajtalil wíinik, yéetel

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

XXXIV. Yéetel tuláakal u láak' wáa ba'ax ku béeykunsik jumpáaykunajil je'el bix ku jets'ik artículo 1, u ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íib, u yóoxp'éel xóot' ts'íibil ti' le a'almaj t'aana'.

U xóot' ts'íibil k'exa'an yéetel juts'a'an DOF 20-03-2014

• U YÓOX P'EEL NOJ JÁAJATSAL
**MEYAJÓ'OB KU
TAASIK UTSBE'ENIL
TI'AL KA'A YANAK
KEETIL TI' U
PÁAJTALIL U
JÓOK'OL TÁANIL
TU KUXTAL**

Artículo 10.- Ts'o'ok u luk'sa'al.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 07-06-2013. Luk'sa'ab DOF 20-03-2014

Artículo 11.- Ts'o'ok u luk'sa'al.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 24-12-2013 Luk'sa'ab DOF 20-03-2014

Artículo 12.- Ts'o'ok u luk'sa'al.

Le articuloa' ts'o'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 13.- Ts'o'ok u luk'sa'al.

Le articuloa' ts'o'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 14.- Ts'o'ok u luk'sa'al.

Le articuloa' ts'o'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 15.- Ts'o'ok u luk'sa'al.

Le articuloa' ts'o'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

U KAMP'ÉEL NOJ JAAJATSAL
BA'AX UNAJ U
BEETA'AL TI'AL
JUMP'ÉELIKÚUNSA'AL,
TI'AL U TÁAKBESA'AL
YÉETEL U BEETA'AL
MA'ALOB MEYAJO'OB

Noj jáajatsal túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 15 Bis.- Tuláakal le jala'achilo'ob u noj lu'umil México yéetel le molayo'ob ku beetiko'ob le meyaj je'el bix u ya'alik jala'ache', k'a'abet u beetiko'ob le ba'ax unaje' ti'al u jump'éelilital, u táakbesa'al yéetel u beeta'al ma'alob meyajó'ob ti'al tuláakal máak ka'a yanak u keet páajtalil ti'al u jóok'ol táanil yéetel u yantal u páajtalil ti'al ma' u jumpáaykunajta'al.

U beeta'al le jets't'aano'oba' ku chúukbesik u tuukulil ma' u yantal jumpáaykunajil, le ba'axa' unaj u beeta'al ti'al yúuchul ti' jejeláasil meyaj jala'ach, a wa'alten wáa ti' le pa'atukulta'ak, u meenta'al yéetel u xak'alta'al wáa meyajnaj u meyaj jala'ach ti' tuláakal u molayilo'ob.

Le articuloa' túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 15 Ter.- Le meyajó'ob ti'al u jump'éelilitalo'leti' le ku kaxtik ka'a béeyak tuláakal máak u yantal ti' u páajtalil u jóok'ol táanil, u luk'sa'al le ba'ax ku táakal tu beele', le talamil ti'al u t'aan yéetel u láak' máako'obo', talamil yéetel wáa ba'ax a'almaj t'aanil wáa u láak' bixi, ku talamkúunsiko'ob u béeytal u páajtalil yéetel u jáalk'abil wíinik a wa'alten ko'olel wáa le múuch'makilo'ob kuxa'ano'ob ich talamil wáa ichil jumpáaykunajilo'.

Le articuloa' túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 15 Quáter.- Le ba'ax unaj u beeta'al ti'al u yantal jump'éelili' kuxtalo', leti' le ba'axo'oba':

- I. Tuláakal le ba'ax yaan u yil yéetel u béeytal u máan wíiniko', u ya'ala'al ti' ba'ax u k'áat u yojéelte yéetel u béeytal u t'aan yéetel u láak' máak yéetel wáa ba'ax nu'ukulil;

- II. U béeykunsá'al u máan máaxo'ob yaan wáa ba'ax talamil yéetel u wíinklal tu kúuchil meyaj;
- III. U beeta'al yéetel u t'óoxol jejeláas ba'alo'ob ku meyaj ti'al u ya'ala'al wáa ba'ax tumeen jala'ach, payalt'aan ti'al kaaj, áanalte'il xook, payalt'aanil ti'al u beeta'al meyaj ti'wáa ba'ax molayil, wáa u láak'wáa ba'ax tu ts'úibil braille wáa ichil máasewáal t'aan;
- IV. U yantal máax u sut t'aan ti'al u tsol ti'máaxo'ob ma'tech u yu'ubiko'ob t'aan ba'ax táan u yúuchul ti'jump'éel u meyaj jala'ach ti'wáa ba'ax molayil beeyxan ti'le súutukil u chúikpajal ti'televisióno';
- V. U yantal máax ka'a u suut t'aan ichil máasewáal t'aano'ob;
- VI. U yantal u páajtalil tu'ux u máan wíinik, u t'aan yéetel u láak'máak yéetel wáa ba'ax nu'ukulil yéetel ka'a tsola'ak ti'ba'ax unaj u yojéeltik;
- VII. U luk'sa'al tuláakal tsolt'aano'ob ti'wáa ba'ax a'almaaj t'aanil ku beetik u yantal jumpáaykunajil ti'al u yokol yéetel u p'áatal tu najil xook, tu kúuchil meyaj, wáa u láak'wáa ba'ax, yéetel
- VIII. U beeta'al u yantal u ju'unil ti'al u yantal jo'olintik wáa ba'ax, u yantal keet páajtalil yéetel u keet yáanta'al múuch'máakilo'ob kuxa'ano'ob ichil talamil wáa ichil jumpáaykunajil.

Artículo 15 Quintus.- Le meyaj ku beetik u táakpajal wíinik ti' tuláakal ba'axo', leti' le jets't'aanil, ku yilik ma' u yúuchul wáa ku yustkíintik ku kanáantik ka'a xu'ulsa'ak tuláakal le ba'ax ku péektsiltik ka'a anak jatsbalil wáa u láak' ba'axo'ob ka'a u beet ma' u yantal keetil ti'al tuláakal máak yéetel béeyak u yantal tuláakal u páajtalil ti'al u chímpolta'al.

Le articuloa' túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 15 Sextus.- Le meyajo'ob ku beetik u táakbesa'al wíinik ti' keetilo' je'el u béeytak le je'elo'oba':

- I. U yantal kaambesal ti'al tuláakal máak yéetel u yantal jejeláas tuiukulil ichil tu najil xook tuláakal u noj lu'umil México;
- II. U táakbesa'al ichil u tuukulil meyaj, u nu'ukulil yéetel tu p'iskaambalil tuláakal u meyaj jala'ach ti'al u yantal u keet páajtalil yéetel ma' u yantal jumpáaykunajil;
- III. U beeta'al u yantal u tuukulil u meyaj jala'ach ti'al u xu'ulsa'al u p'ekta'al wíinik chéen tumeen jats'uts u yilik u yéet xiibil wáa u yéet xch'úupil, u p'ekta'al máax ku taal táanxel lu'umil, u p'ekta'al ko'olel, u yantal jumpáaykunaj yo'olal bix u paakatil wíinik wáa yo'olal nukuch máakil;
- IV. Meyal ti'al u beeta'al u yokol tu tuukul yéetel u kaansa'al u ajmeyajilo'ob jala'ach ti'al u táakpajalo'ob ti'al u xu'ulsa'al tuláakal ba'ax ku péektsiltik jumpáaykunaj, yéetel

V. U péektsilta'al tuláakal ba'ax ti'al u ts'áabil ojéeltbil ichil u kúuchil u meyaj u molayilo'ob le jejelás jala'achilo'obo'.

Le articuloa' túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 15 Séptimus.- Le ma'alob meyaj'o'obo' leti' le ku beeta'al ti'al wáa ba'ax yéetel ichil wáa ba'ax k'iinilo', tu yo'olal máaxo'ob wáa múuch'máakilo'ob kuxa'ano'ob ichil jumpáaykunajil, yéetel u tuukulil u yustkiínta'al tuláakal ba'ax ma' tu taasik keetil ti' u páajtalil wáa u jáalk'abil wíinik, ka'a beeta'ak ka'alikil táan u yúuchul le talamila'. Yaan u k'expajal wáa k'a'abet ti'al u xu'ulsa'al wáa ba'ax talamil, unaj u chíimpoltik mantats' le a'almaj t'aano'obo' yéetel u tuukul u taasa'al utsbe'enil ti' wíinik. Le meyaj'o'oba' jumpuli' ma' tu tukulbil wáa ku taasik jumpáaykunajil je'el bix u jets'mil artículo 5 ti' le A'almaj t'aana'.

Le articuloa' túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 15 Octavus.- Le ma'alob meyaj'o'ob je'el u béeytal u beeta'al yéetel u tuukulil, ichil le je'elo'oba', le ku taasik u páajtalil u yokol, u p'áatal yéetel u péektsilta'al máaxo'ob kuxa'an ichil jumpáaykunajil wáa ma' tu pe'ech'a'an u páajtalilo'ob, tu najil xook, tu kúuchil meyaj wáa ti'al u yéeya'alo'ob ti'al u meent u jala'achilo'ob jets'a'an yo'olal buka'aj u ya'abilo'ob.

Le ma'alob meyaj'o'obo' yaan u meyajta'al ti' wíiniko'ob kaja'ano'ob ti' wáasewáal kaajo'ob, máaxo'ob ku taal u ch'i'ibal tu lu'umil africa, ko'olel, mejen paalal yéetel táankelemo'ob, máaxo'ob yaan wáa ba'ax talamil yéetel u wíinklal yéetel ch'ija'an máako'ob.

Le articuloa' túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 15 Novenus.- Tuláakal molayil ku beetik u meyajil jujump'élilkunaje', táakbesaj yéetel ma'alob meyaje' unaj u ya'alik mantats' ti' u molayil Consejo ti'al u ts'íibta'al yéetel ti'al u yila'al bix táan u meyaj. U molayil Consejo ku ya'alik ba'ax k'a'abet u ts'íibtik yéetel bix kéen u ts'íibtej je'el bix u ya'alik u jets't'aanilo'obe'.

Le articuloa' túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

U JO'OP'ÉEL NOJ JAAJATSAL

**BA'AX UNAJ U
YOJÉELTA'AL TI' U
MOLAYIL CONSEJO
NACIONAL PARA
PREVENIR LA
DISCRIMINACIÓN**

Noj jáajatsal juts'a'an (ka'ache' Capítulo IV) DOF 20-03-2014

Yáax jaatsil

U k'aaba', Ba'ax ku meyajtik, u Kúuchil tu'ux ku p'áatal yéetel Ba'ax yaan ti'

Artículo 16.- U molayil Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación, tu paachil ts'íibe' yaan u ya'ala'al ti' chéen Consejo, jump'éel u molayil jala'ach ku meyaj tu juunal ku taal ti' u noj molayil Secretaría de Gobernación, yaan u k'aaba' tu táan a'almaj t'aan yéetel yaan ba'alo'ob u ti'al. Ti'al ka'a béeyak u beetik u meyaj jets'a'ane', le molayil Consejo yaan u cha'abal u meyaj tu juunal yéetel ti'al u péeksikubáa ichil u láak' molayo'ob, yaan u ts'a'abal taak'in ti' ja'ab man ja'ab ichil u xuupil Presupuesto de Egresos de la Federación. Beeyxane', ti'al u ts'a'abal k'ajóoltbil ba'ax je'ets' je'el bix u ya'alik a'alaj t'aane' yo'olal úuchik le takpoolo', le molayil Consejo ma' tech u ya'ala'al ti' ba'ax kéen u beet tumeen u láak' jala'chil yéetel yaan u ya'alik ba'ax ku yúuchul yéetel jaalk'abil.

Le articuloa' ts'òok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 17.- U molayil Consejo unaj u meyaj yo'olal:

- I. U jóok'ol táanil kaaj yéetel u miatsil, u káajnáalilo'ob yéetel u yéeyajil u múul meyaj yéetel jala'ach tu noj lu'umil México.
- II. U beeta'al tuláakal meyaj ti'al ma' u yantal wáa u xu'ulsa'al jumpáaykunajil;
- III. U beeta'al yéetel u péektsilta'al u tuukulil u meyaj jala'ach ti'al u yantal keetil páajtalil u jóok'ol tuláakal máak kaja'an ichil u noj lu'umil México, yéetel

IV. U jo'olintik u meyaj tuláakal le jejeláas molayo'ob u noj Jala'achil u Lu'umil México yo'olal u ma'u yúuchul wáa u xu'ulsa'al jumpáaykunaj.

Artículo 18.- U najil tu'ux ku yantal u molayil Consejo' ti' ku yantal tu noj kaajil México, Distrito Federal, ba'ale' je'el u béeytal u yantal u láak' kúuchil meyaj wáa delegaciones ti' u láak' u kaajilo'ob u péetlu'umilo'ob México.

Artículo 19.- Le ba'ax u ti'alint u molayil Consejoa' leti' le ba'axo'oba':

I. Le taak'in kéen u jets' le múuch'meyajil Cámara de Diputados ti' u noj kúuchil Congreso de la Unión ti' u xuupil k'ajóola'an bey Presupuesto de Egresos de la Federación;

II. Tuláakal ba'ax ku ts'áabil ti', naj wáa nu'ukulil meyaj;

III. Tuláakal ba'ax ku yantal ti' yo'olal tu manaj wáa ts'aab ti';

IV. Le taak'in ku béeytal u ts'a'abal ti' yo'olal wáa ba'ax meyajil ku beetik, yéetel

V. Le taak'in, le ba'ax ku si'ibil ti', le ba'ax ku p'a'atal ti' yéetel u láak' ba'ax ku k'amik ti' u láak' máak wáa ba'ax much'kabil.

U ka'a Jaatsil Ba'ax unaj u meyajtik

Artículo 20.- Le ba'ax unaj u meyajtik le molayil Consejo:

U chúuka'an xóot' ts'úibil k'exa'an DOF 20-03-2014

I. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'úibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

II. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'úibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

III. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'úibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

IV. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'úibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

V. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'úibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

VI. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'úibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

VII. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'úibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

VIII. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'úibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

IX. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

X. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XI. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XII. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XIII. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XIV. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XV. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XVI. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XVII. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XVIII. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XIX. Ts'ó'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

XX. U péektsiltik ka'a yanak u tuukulil u meyaj jala'ach, nu'ukbesajil yéetel u meyaj ka'a u meyajnak ti'al ma' u yantal wáa ti'al u xu'ulsa'al jumpáaykunajil;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXI. U beeta'al nu'ukulo'ob ti'al u meyaj jala'ach ti'al ka'a yanak u tuukulil ma' u yantal jumpáaykunajil ichil u tuukulil u meyaj jala'ach;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXII. U beeta'al, u jo'olinta'al yéetel yila'al ka'a meenta'ak u nu'ukulil u meyaj le Programa'o', ba'ax unaj u beeta'al u ti'al yéetel ti'al u beeta'al je'el bix u jets'ik u A'almaj t'aanil Planeación;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXIII. U ts'íibtik tsolnu'ukil meyaj ti'al máax táan u beetik u meyaj tu beel wáa ku beetik yaanal ba'ax ti' le ku ya'alik le Programa'o' yéetel u táakpajal ti'al ma'alob meyajnak tuláakal meyaj yaan u tuukulil u chíimpoltik le ba'ax u jets'majo';

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXIV. U yilik ka'a meyajnak le jejelás jalachilo'ob u molayil u noj lu'umil México wáa u láak' molayo'ob, ti'al ka'a u beet wáa ba'ax yéetel nu'ukbesajo'ob ti'al u yila'al ma' u yantal wáa ti'al u xu'ulsa'al jumpáaykunajil;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXV. U k'áatik ti' le u jala'achilo'ob u jejeláas molayil u noj lu'umil México le ba'ax unaj u yojéeltik yo'olal le ba'ax táan u meyajtik ti'al ka'a béeyak u beetik le ba'ax u jets'majo';

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXVI. U táakpajal ichil u beeta'al u meyajil Plan Nacional de Desarrollo, ti' le nu'ukbesajo'ob ku taal yo'olalo' yéetel le nu'ukbesajo'ob ti'al u meyajil wáa ba'axo', unaj u kanáantik le ba'ax ku a'albil ichil le meyajajo'ob yo'olal u tuukulil u yantal u páajtalil ti' tuláakal máax ti'al ma' u jumpáaykunajta'al.

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXVII. U yila'al ka'a yanak ichil u xuupil Presupuesto de Egresos de la Federación u taak'inil ti'al ka'a béeyak u beeta'al le meyaj jets'a'an yo'olal ma' u yantal jumpáaykunaje';

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXVIII. U beeta'al jejeláas pik'ilju'unil ti'al u meyaj jala'ach ti'al u béeytal beyo' u beeta'al u láak' wáa ba'ax ichil u meyaj jala'ach ti'al ma' u yantal yéetel u xu'ulsa'al jumpáaykunaj;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXIX. U péektsilta'al u páajtalil ma' u yantal jumpáaykunaj ichil u jejeláas kúuchilo'ob ku ts'áa k'áajolal ba'alo'ob;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXX. U péektsilta'al u tuukulil takpoolal yo'olal ba'ax ku beetik u yantal jumpáaykunaj;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXXI. U ts'a'abal k'ajóoltbil ba'ax tu mokt'antaj u jala'achil u noj lu'umil México ti' le jejeláas nu'ukbesajo'ob yaan ichil u noj lu'umilo'ob yóok'ol kaab yo'olal le ba'ax ku ya'alik ti'al ma' u yantal jumpáaykunaj, bey ka'a u yilik ka'a meyajta'ak ichil u jejeláas molayil, ti'al lelo' je'el u béeytal u beetik tsol ts'üib yo'olal ba'ax unaj u beetiko'ob ti'al tuláakal máake' wáa chéen ti'al junjaatsi;

U xóot' ts'üibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXXII. U beeta'al, u ts'a'abal k'ajóoltbil yéetel u péektsilta'al ichil le jejeláas kúuchil je'el bix TV, radio, internet wáa prensa le ba'ax ku yalaiko'ob ka'a yanak ba'ax u yil yo'olal u xu'ulsa'al wáa u yila'al ma' u yantal jumpáaykunaj;

U xóot' ts'üibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXXIII. U péektsilta'al ma' u yantal k'aaka'as t'aano'ob yo'olal máak yéetel u beetik meyajjo'ob ka'a u táakbes u tuukulil u meya ti'al tuláakal máak wáa chéen ti'al jun jaatsi'

U xóot' ts'üibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXXIV. U beeta'al yéetel u ts'a'abal k'ajóoltbil tuukulil yaan ba'ax u yil yo'olal ma' u yantal jumpáaykunaj ti'al tuláakal máak;

U xóot' ts'üibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXXV. U péektsilta'al ichil u molayil ku meyaj ti'al kaaj wáa ti'al junjaats kaaj yéetel múuch'kabilo'ob wíinik u beeta'al uts meyaj yéetel meyaj ts'o'ok u yáax taasik ma'alob yo'olal u yantal jumpáaykunaj;

U xóot' ts'üibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXXVI. U jets'a'al jump'éel u tuukulil meyaj ka'a u beet ka'a yanak ichil molayilo'ob ku meyaj ti'al kaaj, le ku meyaj ti'al junjaatsi yéetel múuch'kabil kaaj ti'al u beetik nu'ukbesajo'ob yéetel tsol t'aano'ob ti'al ma' u yantal yéetel u xu'uls'al jumpáaykunaj, ichil u meyaj, u nu'ukulil u meyaj yéetel u taak'in;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXXVII. U chíimpolta'al tu táan kaaj le máaxo'ob tu juunale' ku ye'espajal ts'o'ok u beetik wáa ba'ax yo'olal u tuukulil u yantal keetik páajtal yéetel ma' u yantal jumpáaykunaj yéetel u béeytal u yantal u páajtalil tuláakal wíinik;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXXVIII. U beeta'al u yantal meyajjo'ob yéetel jejeláas tuukulil ka'a u péektsilt u meyajta'al kúuchilo'ob, meyajjo'ob, jats'uts meyajjo'ob yéetel u láak' wáa ba'ax ti'al u ye'espajal u k'a'ananiil u chíimñipolta'al u ya'abil miatsilil yéetel u táakpajal kaaj ti'al u yantal keetil kuxtal yéetel ma' u yantal jumpáaykunaj;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXXIX. U ts'a'abal tsolnu'ukil, kaansajil yéetel xook ichil jejeláas bixil;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XL. U yosa'al tu tuukul, u kaambesa'al máaxo'ob ku meyaj ti' molayil jala'ach yo'olal u meyajil xma' jumpáaykunajil;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XXI. U je'ets'él u ka'ansa'al mantats' u ajmeyajilo'ob u molayil le Consejo';

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XLII. U beeta'al jejeláas nu'ukbesajilo'ob ti'al máak yéetel múuch'kabilo'ob wíinik ti'al ka'a béeyak u náajalta'al taak'in yéetel u máaxo'ob ka'a u péektsilto'ob yéetel u kanáantiko'ob u páajtalilo'ob u keetil kuxtal yéetel ma' u yantal jumpáaykunajil;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XLIII. U ts'a'abal ti' u najil xookilo'ob ti' tu tuláakal u noj lu'umilo'ob México jejeláas tuukulill meyaj ti'al u pa'ajo'olta'al, u beeta'al ba'ax ku ka'ansbil, bix je'el u ka'ansale' yéetel bix je'el u ka'ansa'al máax ku kaansaje' yo'olal yaan ba'ax u yil yéetel keetil kuxtal yéetel ma' u yantal jumpáaykunajil yéetel u beetik makt'aanilo'ob ti'al u béeyta'al u ya'abkunsal u ka'ansa'al máak ti'al u táakmuk'ta'al u ya'abtal yéetel ma'alobtal ba'ax yaan yo'olal le ba'a'xa';

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XLIV. U k'ajóoltik yéetel u xak'altik takpoolalilo'ob yo'olal tu'ux ts'o'ok u yantal jumpáaykunaj, beeta'an tumeen u jmeyajilo'ob jala'ach, tumeen u jejeláas u molayilo'ob u jala'achil u noj lu'umil México wáa tu láak' kúuchilo'ob ti'al u yila'al ka'a beeta'ak le ba'ax tu jets'aj u molayil Consejo;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XLV. U tsolnu'uktik yéetel u biisik le máako'ob, múuch'kabil yéetel le kaajo'ob te'e tu molayil tu'ux

unaj u beeta'al le meyaj ma' tech u beetik le u molayil Consejo;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XLVI. U ya'alik ba'ax ku beetbil yéetel tsol ts'íibo'ob yéetel ju'unob tu'ux ku tsola'al ba'ax ku beetbil, yéetel wáa k'a'abete', u je'ets'el nu'ukbesajo'ob ti'al u yutskúnta'al ti' u jmeyajilo'ob u molayil jala'ach wáa ti' u láak' múuch'kabil wáa ka'a k'uchuk u loobilt u páajtalil wáa máax yo'olal tu jumpáaykunajtil wáa máax je'el bix u jets'mil le a'almaj t'aana';

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XLVII. U péektsiltik u beeta'al takpoolal yo'olal wáa úuch ku béeytal ku bo'ota'al u si'ipil jets'a'an te'e a'almaj t'aan wáa ti' u láak'o'obo'; beeyxan u beetik tu táan le molay ilik le meyaj o' ba'ax unaj u beeta'al ti'al u kanáanta'al u páajtalil wíinik ti'al ma' u jumpáaykunajta'al.

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XLVIII. U beetik makt'aano'ob yéetel le jejeláas Jala'achil u Molayo'ob u Noj Lu'umil México, péetlu'umil yéetel méek'tankaaj, yéetel le múuch'meyajil órganos de la administración tu kaajil Distrito Federal, yéetel u láak' máako'ob, u molayil táanxel lu'um wáa yéetel u múuch'kabil wíinik;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XLIX. U beetik, u péektsiltik, u jo'olintik yéetel u ts'aik k'ajóoltbil xook yéetel xaak'alil yo'olal u páajtalil ma' u jumpáaykunajta'al wíinik;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

L. U ya'alik ba'ax ku tukultik yo'olal le ba'ax ku tukulta'al u k'éxel yo'olal le ba'axa' tu táan u noj múuch'meyajil Congreso de la Unión;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

LI. U ya'alik ba'ax ku tukultik yo'olal le k'áatchi'ob ku beeta'al yo'olal u páajtalil ma' u jumpáaykunajta'al máak, ku k'áata'al ti';

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

LII. U ya'alik ti' u Noj Jala'achil u Lu'umil México le ba'ax unaj u k'exa'al ti' le a'almaj t'aano'obo', ti' jets' t'aan wáa yo'olal bix u meyaj ti'al ka'a béeyak u knáantik yéetel u yilik ka'a anak mantats' u páajtalil ti'al ma' u yantal jumpáaykunaj;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

LIII. U beeta'al e'esaj meyajil ti'al u p'iskambalta'al u meyaj jala'ach yéetel u tuukulil ma' u yantal jumpáaykunajil;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

LIV. U ts'íibtik tuláakal ba'ax meyajil tu beetaj ichil jump'éel ja'ab;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

LV. U ya'alik ba'ax unaj u k'éxel ti' u jets't'aanil le Estatuto orgánico', yéetel

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

LVI. Tuláakal u láak'ba'al ku jets'ik le A'almaj t'aana', ichil u jets't'aanil Estatuto Orgánico yéetel ti' u láak' ba'axo'ob ku béeytal u meyajta'al.

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 21.- U molayil Consejo' yaan u ts'áik k'ajóoltbil tuláakal le ba'ax ts'óok u meyajta'alo', le nu'ukbesajo'obo' yéetel u láak' meyaj yilik ma' u yúuchul wáa ka'a xu'ulsa'ak jumpáaykunaj, ti'al u ya'alik ti' kaaj ba'ax táan u yúuchul.

U Yóox Jaatsil **Yo'olal le múuch'meyajil Órganos de** **Administración**

Artículo 22.- Le máax ku jo'olintik u meyaj le molayil Consejo leti' le je'elo'oba':

I. Jun múuch'meyajil jala'ach wáa Junta de Gobierno, yéetel

II. Máax táan u jo'olintik u molayil Consejo.

U kan Jaatsil **Máax yaan ichil u múuch'meyajil jala'ach**

Jaats túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 23.- U múuch'meyajil jala'che' yaan u beetpajal yéetel juntúul máak ka'a u jo'olinte, uktúul wáa siete máax ku meyaj ti' u jejeláas U Molayil u Jalachil u Noj Lu'umil México yéetel u láak' uktúul ku taal ti' u múuch'kabil Asamblea Consultiva del Consejo.

Le máaxo'ob ku meyaj ichil u molayil u jala'achil u noj lu'umil México yaan u taalo'ob ti' le molayo'oba':

I. Secretaría de Gobernación wáa u molayil u xnoj k'ab u Jalachil u Noj lu'umilñ México wáa u molayil máax meyajtik taak'in;

- II. Secretaría de Hacienda y Crédito Público wáa u Molayil máax meyajtik taak'in;
- III. Secretaría de Salud wáa u molayil toj óolal;
- IV. Secretaría de Educación Pública wáa u Molayil u Ka'ansa'al Xook;
- V. Secretaría del Trabajo y Previsión Social wáa u molayil tu'ux ku yila'al meyaj yéeytel u kanáantaal wíinik;
- VI. Secretaría de Desarrollo Social u Molayil ku yilik u jóok'ol taak'in
- VII. Instituto Nacional de las Mujeres u Molayil u kanáanta'al Ko'olel.

Tuláakal le máako'oba' yaan u ts'a'abal ti' u yáax k'aaba'il ti' u molay ba'ale' kabal ti' yáanal máax jo'olintik, yéetel le máax ku táakpajal wáa mina'an le máako'oba' kabal yaniko'ob ti' leti'ob.

Le máaxo'ob ku táakpajal ts'a'aba'an u k'aaba' tumeen u noj múuch'meyajil Asamblea Consultiva yéetel le máax ku bin wáa ma' tu béeytalo' yaan u meyaj'o'ob óoxp'éel ja'ab ba'ale' je'el u béeyta'al u ka'a ts'a'abal u k'aaba'ob chéen u láak' jumpuule', tak kéen ts'o'okok u meyaj ti' le múuch'meyajil Asamblea Consultiva. Le meyajaja' yaan u ts'a'abal ti' xma' bo'olil.

Le múuch'kabil meyaj'o'ob wáa Junta de Gobierno yaan u jo'olinta'al tumeen le máax ku jo'olintik le molayil Consejo.

Yaan u táakbesa'al mantats' ti' le múuch'kabil Junta de Gobierno ku yu'uba'al u t'aan, ba'ale' ma' tu páajtal u yéeyaj, le

molayo'oba': Consejo Nacional para el Desarrollo y la Inclusión de las Personas con Discapacidad, Instituto Mexicano de la Juventud, Comisión Nacional para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas, Instituto Nacional de las Personas Adultas Mayores, Consejo Nacional para la Prevención y Control del VIH/SIDA, Instituto Nacional de Migración yéetel Sistema Nacional para el Desarrollo Integral de la Familia.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 24.- U múuch'kabil Junta de Gobierno, yaan u yantal u páajtalil ti' le ba'ax ku jets'ik artículo 58 ti' u a'almaj t'aanil Ley Federal de las Entidades Paraestatales, ba'ale' beeyxan le je'elo'oba':

I. U jets'ik yéetel u k'exik u jets't'aanil ichil u súutukil u meyaj'ob, beeyxan u jets't'aanil Estatuto Orgánico del Consejo, je'el bix kéen u beet le máax jo'olbensik le máach'kabila';

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

II. U jets'iko'ob u ju'unil bix kun meyaj ichil le molayil Consejo tsol ts'iibta'an tumeen máax ku jo'olintik, beeyxan unaj u jets'ik bix kun meyaj yéetel bix u tuukulil u meyaj yaan ba'ax u yil yéetel le A'almaj t'aana', u jets't'aanil Estauto Orgánico, u jets't'aanil bix kun meyaj le múuch'kabil Junta de Gobierno yéetel ti' le múuch'meyajil Asamblea Consultiva, u nu'ukbesajil Programa Nacional para la Igualdad y no Discroiminación y Eliminar la Discriminación, yéetel u láak' jets't'aanil ku béeyta'al u meyaj;

U xóot' ts'iibil k'exa'an DOF 20-03-2014

II Bis. U je'ets'el u tuukulil meyaj, bix ku meyaj yéetel ba'ax k'a'abet jets'a'an tumeen máax jo'olintik Presidencia del Consejo, ka'a u ts'áaj u páajtalil ti' le molayo'obil jala'ach yéetel ma'a techo' yéetel múuch'kabil kaaj ti'al u beetiko'ob nu'ukbesaj yéetel bix je'el u béeyta'al ma' u yantal yéetel u xu'ulsa'al jumpáaykunaj ichil u meyaj, u nu'ukulil u meyaj yéetel ichil u taak'in;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

III. U je'ets'el u ju'unil bajux taak'in k'a'abet yéetel le u ju'unil le meyaj kéen u beet ichil jump'éel ja'abo' ka'a u xak'alt le máax jo'olintik le Presidencia del Consejo yéetel u k'ajóolta'al bix meyajta'abik yéetel meyajnajik;

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

IV. U je'ets'el u tsol ts'íibil tu'ux ku tsolik ba'ax meyajil tu beetaj ichil jump'éel ja'ab kéen u beet le máax jo'olintik le Presidencia del Consejo ti' le Óoxp'éel Jaatsil Jala'achil yaan wey tu Noj Lu'umil México;

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

V. U je'ets'el u k'aaba' wáa u k'éxel tumeen le ku ya'alik máax jo'olintik le Presidencia del Consejo, ti' le jmeyajilo'ob jala'ach le molay ti'al u k'amik u kúuchil u meyaj ti' le ka'ap'éel bixi kabal ti' le lela';

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

VI. U je'ets'el bix ku meyaj le molayil Consejo ti'al u beetik u meyaj;

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

VII. U je'ets'el buka'aj kéen u náajalt máax ku meyaj ti' u molayil Consejo yéetel ba'ax utsbe'enil ku ts'áabil ti' le máax kun beetik le meyajó', ba'ale' unaj u béeytal yéetel le taak'in ku ts'áabil ti'o';

U xóot' ts'íibil k'exa'an DOF 20-03-2014

VIII. Ts'o'ok u luk'sa'al.

U xóot' ts'íibil luk'sa'an DOF 20-03-2014

IX. U yu'uba'al ba'ax kéen u ya'al le múuch'meyajil Asamblea Consultiva yo'olal u yila'al ma' u yantal wáa u xu'ulsa'al jumpáaykunaj;

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

X. U je'ets'el u beeta'al tuláakal meyaj ku taal tu paach ba'ax ku meyajtik le molaya' je'el bix jets'a'anike', yéetel

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XI. Tuláakal le ba'ax ku jets'ik le a'almaj t'aana'wáa uláak'ilo'ob.

U xóot' ts'íibil juts'a'an DOF 20-03-2014

Artículo 25.- U múuch'meyajil Junta de Gobierno yaan u béeytal u meyaj wáa ku máan chúumuk máaxo'ob beetik le múuch'meyaja', mantats'unaj ti' yaan le máax jo'olintik le Presidencia de la Junta de Gobierno, wáa le máax kéen u jets' le jets't'aanil Estatuto Orgánico wáa mina'an le máax unaj u jo'olintiko'.

Tuláakal le mokt'aano'obo' yaan u jete'ts'el wáa máanja'an ti' chúumukil u máakil le múuch'meyaj a'alika', yéetel wáa keete', le

máax jo'olintik le presidencia de Consejo, leti' ku ya'alik ba'ax ku yúuchul.

U much'ikuba'obe' unaj u yúuchul mantats' yéetel le k'iin unaje': le mantats'o' unaj u beeta'al kex wak wáa seis téenel ti' jump'éeel ja'ab, yéetel le k'iin unaje', le k'iin kéen u beet u payalt'aant le máax jo'olintik le Presidenciao', wáa u chúumukil yéetel u láak' juntúul ti' le máaxo'ob táakpaja'ano'ob ti' le múuch'meyajil Junta de Gobierno.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

U jo' Jaatsil

Yo'olal le máax ku jo'olintik le Presidenciao'

Jaats túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 26.- Le máax ku jo'olintik le Presidencia de Consejo, máax ku jo'olintik le múuch'meyajil Junta, le máaka' yaan u ts'a'abal tumeen u jala'achil u noj lu'umil México.

Ti'al ka'a béeyak u meyaj máak bey jo'olpóop wáa presidente del Consejo, unaj.

- I. Unaj yaan u ju'unil u xook eáa titulo profesional;
- II. Unaj ts'o'k u beetik jump'éeel ma'alob meyaj, yo'olal kaaj, ichil u molayil jala'ach wáa tu najil xook, yaan ba'ax u yojel yéetel le A'almaj t'aana', yéetel
- III. Ma'unaj a beetik yáax bey Secretario/a de Estado, procurador/a General de la República, gobernador/a, jefe/a del gobierno, senador/a, diputado/a federal wáa local, wáa máax ts'o'ok u jo'olintik jump'éeel

partido político wáa múuch'kabil política kex
ka'ap'éel ja'ab paachil ti' le k'iin tu ch'aik le meyaja'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 27.- Tu yóok'ol le máax kun yantaj u kuuchil le u jo'olpo'opil le Consejoó, ichil u k'iinilo'ob táan u beetik u jo'olpóopile', ma' tu béeytal u yantaj u láak' meyaj ti', mix xan u béeytal u ts'aabal u láak' kuuchil meyaj ti', wa u jo'olintik u láak' múuchkabil meyaj, tu'ux yaan u náajalil. Chéen ku béeytale' wa le meyajo' yaan ba'ax yil yéetel ts'aa xook wa j ka'anal na'atil wa científicóo.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 28.- Le máax kun ts'aabil tia'al jo'olbesik le Consejoó, kamp'éel ja'ab ku béeytal u k'amik le kuucho', ba'ale' je'el u béeytal u p'a'atal u meyajt tu ka'aten tia'al u láak' kamp'éel ja'abe', le je'ela' chéen juntéen ku béeytal u ka'yéeyaj.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 29.- Le máax ku beetik u jo'olpóopil le Consejoó, je'el u béeytal u luk'sa'ale', yéetel wa unaje' u ta'akal u pool tu yóo'lal ba'ax tu beetaj ma' nu'ukani', ba'ale' tia'al le je'ela', ku béeytal chéen tu yóo'lal ba'alo'ob ku jet'sik le u jaatsil Título Cuarto ti' u Noj A'almajt'aanil México, yéetel yaan xan u beetchajal je'ex xan u tsolik te jaatsil tek ch'a'achi'ito'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 30.- Le u jo'olpóopil le Consejoó, yaan u beetik, u láak' ba'alo'ob, ma' ch'a'achi'ita'an te artículo 59 ti' u Noj A'almajt'aanil tia'al Entidades Paraestatales, ichilo'obe' ti yaan túun:

U chúuka'an xóot' ts'o'ok u k'exel DOF 20-03-2014

I. U tukultik bix kun beetchajal ba'alo'ob, u tsolik bix ken u beeto'ob, u jo'olbesik, u tusbeltik máaxo'ob áantik, u yilik ka meyjanak tu beel yéetel u xak'altik bix u bin u meyaj le consejóo, chéen ba'ale' tu láakal le je'ela' unaj u beetik yéetel le chiikulo'ob jets'a'an tumeen a'almajt'aano'obe'.

I Bis. U k'ubik ti' u múuch'kabil meyaj Junta de Gobierno, tia'al ka' u éejento'ob, tu láakal le tsolnu'ukilo'ob k'a'abet tia'al ka béeyak u nu'uka'an meyaj le consejóo, ichil túun le ba'axo'oba' ku táakpajal le Estatuto Orgánicóo (le je'ela' tu'ux ku tso'olol máaxo'ob táakbesik le consejóo, ba'ax u meyajo'ob, bix unaj u beetiko'ob), u ju'unil tu'ux ku tsolo'ol bix una u beetiko'ob u meyajo'ob, u ju'unil tu'ux ku tso'olol ba'ax noj tuukulil yaan tu paach le meyajo', u ju'unil tu'ux ku tsolo'ol bix unaj u bisik u kuxtalo'ob ichil u meyajo'ob, je'el bix xan tu láakal le u noj tuukulil wa u paakatil tia'al ka beeta'ak tu beelil le meyajo'obo'.

U xóot' ts'iibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

I Ter. U láake láayli xan unaj u ts'aabal ti' u múuch'il meyaj Junta de Gobierno tia'al ka' u éejento'ob, u tuukulil bix kun beetbil jump'éel meyaj, u noj tuukulil yéetel paakatil, tu'ux ka u cha'a u bin u xu'ulsa'al jumpáaykunaj ichil u meyaj, ichil u tsoolnu'ukil u meyajo' yéetel tak ichil bix u t'o'oxol wa u xu'upik u taak'ino'ob le mola'ayilo'obo', empresaso', wa múuch'akbilo'obo'.

U xóot' ts'iibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

II. U k'u'ubul tia'al ka' u xak'alt yéetel ka' u éejent Junta de Gobierno, u noj tuukulil meyaj tia'al keet kuxtalil

yéetel x ma' jumpáaykunajil, wa programa nacional para la igualdad y no discriminación.

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

III. U ts'a'abal tia'al ka' u xak'alt yéetel tia'al ka' u éejent Junta de Gobierno, pa'te'e yéetel le Asamblea Consultiva, le u tsoolil u meyajil jump'éel ja'abo', je'el bix xan tu láakal u tsoolil bix úuchak u meyaj u taak'in le consejoo.

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

IV. U beetik le ba'axo'ob makt'aanta'ab tumeen Consejo, je'el bix xan tu láakal ba'ax ken u éejento'obe', u láak'e'unaj xan u xak'altik u bin u beetik u meyaj le kúuchilo'ob meyaj administrativos yaan ichil le consejoo.

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

V. U túuxtiko'ob ti' le u yóoxp'éelal u noj muuk' noj lu'um wáa Poderes de la Unión, u tsoolil u meyajil jump'éel ja'ab, je'el bix xan u tsoolil bix úuchak u xupik u taak'ino'; chéen ba'ale' le u ts'ook yaan yil yéetel taak'ino', yáax táanil unaj u xak'altik Secretaría ti' Hacienda yéetel Crédito Público.

U xóot' ts'íibil ts'o'ok u k'e'exel DOF 20-03-2014

VI. Luk'sa'an.

U xóot' ts'íibil ts'o'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

VII. U béeytal u ya'aliko'ob máax je'el u béeytal u táakbesa'al meyaj ichil le Consejo, wa máax unaj u luk'saa'l meyaj ti', chéen túun tu yóo'lal máaxo'ob

mina'an le muuk' tio'oba', leti' le máaxo'ob cha'amil
le ka'apéel kuucho'ob ku taal jach tu yáanal ti' le
jo'olpóopo'.

U xóot' ts'íibil ts'òok u kè'exel DOF 20-03-2014

VIII. U bisik u t'aan le Consejo, wa u t'aan tu yóo'lal le
Consejo, wa beey xan u ya'alik ti' yaanal máax ka' u
beetej, chéen ba'ale' tia'al le je'ela' unaj u ujach ilik
wa ku cha'abal ti'.

IX. U beetik mokt'aanilo'ob tia'al múulmeyaj yéetel
mola'yilo'ob federales, estatales wa municipales, je'el
bix xan yéetel múuch'kabilo'ob, empresas, wa beey
xan yéetel u mola'ayilo'ob wa u múuch'kabilo'ob
táanxel lu'umilo'ob.

U xóot' ts'íibil ts'òok u kè'exel DOF 20-03-2014

X. U k'ubiko'ob tia'al ka xak'alta'ak yéetel ka éejenta'ak
tumeen Junta de Gobierno, le beka'aj ken u náajalt
le máaxo'ob ku meyajo'ob ichil el consejo, ba'ax
áantajil kun ts'aabil tio'ob je'el bix wa ba'ax meyajil
ku beetiko'obe', chéen ba'ale' le tuukulil náajala' unaj
ti' yaan ichil le beka'aj taak'in yaan tio'obo'.

U xóot' ts'íibil ts'òok u kè'exel DOF 20-03-2014

XI. U k'áatik ti' le múuch meyaj Asamblea Consultiva,
ba'ax ku tukultiko'ob tu yóo'lal bix kun beetbil
tuukul meyaj wa programas, wa bix xan ken u beet
u meyaj le consejo, wa tia'al u láak' ba'alo'ob yaan
ba'ax u yil yéetel u xu'ulsa'al jumpáaykunaj,

U xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

XII. Yéetel u láak' ba'alo'ob kun tusbeltil u beet tumeen u láak' a'almajt'aano'ob.

U xóot' ts'íibil ts'òok u k'èxexel yéetel juts'a'an DOF 20-03-2014

U Wak Jaatsil

Yo'olal le múuch'meyaj Asamblea Consultiva

Jaatsil juts'a'an (ka'achile' U kamp'éel Jaatsil) DOF 20-03-2014

Artículo 31.- Le múuch meyaj Asamblea Consultivao, jun múuch máako'ob yaan u ya'aliko'ob ba'ax ku tukultiko'ob wa u tsolnu'uktiko'ob meyajo'ob, nu'ukbesajo'ob, yéetel tuukul meyajo'ob ken u beet wa ku beetik le Consejo, tu'uxe' yaan ba'ax u yil yéetel Ma' u yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj.

Artículo 32.- Le múuch meyaj Asamblea Consultivao', ku béeytal u táakbesa'al tumeen kex lajun tak junk'al máako'ob, ku taalo'ob ti' mola'ayilo'ob, empresas, wa beey ti' kúuchilo'ob jka'anal na'ato'ob waa academicos, chéen ba'ale' k'a'anane' u meyajo'obe' ku béeykunsik u yáantajo'ob tia'al ma' u yantal wa ka xu'ulsa'ak jumpáaykunaj, yéetele' ka áantajna'ko'ob xan tia'al ka jach anak keet páajtalil tia'al máako'ob. Le beka'aj máak k'a'abet te Asamblea ma' tu béeytal u táakbesa'al tumeen maanal táamchumuke' ko'olel, wa xiib, unaj keet.

Le máaxo'ob kun táakbesik le múuch' meyaja', yaan u ts'aabal u k'aabao' tumeen le máax jo'olintik le consejóo, wa beey xan tumeen le Asamblea Consultivao', wa u láak' kúuchil wa múuch'kabilo'ob ts'aaba'an u páajtalil tio'ob. U ts'aabal u kuuch wa u ya'ala'al máax le kun táakbesik le múuch meyaja', unaj u beetik le Junta de Gobiernoo, je'el bix jets'a'anik tio'ob te tu estatuto orgánicoo, (le je'ela' tu'ux ku tso'olol máaxo'ob táakbesik le consejóo, ba'ax u meyajo'ob, bix unaj u beetiko'ob).

Le articuloa' ts'òok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 33.- Le máaxo'ob kun táakbesik le múuch meyaj Asamblea Consultivao', ma'atan u bo'otalo'ob, mix xan tu béeytal u k'amiko'ob áantajo'ob yaan ba'ax yil yéetel taak'in ikil u táakpajalo'ob te meyajá', tumeen le jaats meyajá' chéen ku nib óolta'al.

Artículo 34.- Le ba'ax ken k tsola', leti' le meyaj unaj u beetik le Asamblea Consultivao'.

I. U ts'íibtiko'ob ba'ax ku tukultiko'ob tu yóo'lal bix kun beetbil nu'ukbesajo'ob wa bix u beetik u meyaj le Consejo, le je'ela' unaj u k'ubiko'ob ti' le múuch meyaj Junta de Gobierno.

U xóot' ts'íibil ts'o'ok u k'exel DOF 20-03-2014

II. U tsolnu'uktiko'ob le Junta de Gobierno, beey xan le máax jo'olbesik le Consejo, tu yóo'lal ba'axo'ob yaan yil yéetel u mina'antal beey xan u xu'ulsa'al le jumpáaykunajo'.

U xóot' ts'íibil ts'o'ok u k'exel DOF 20-03-2014

III. U ts'aatáantiko'ob le k'áatchi' ku beeta'al tio'ob tumeen le Junta de Gobiernoo wa tumeen le (x wa j)-jo'olpóopo', je'el bix u núukiko'ob wa u ya'aliko'ob ba'ax ku tukultiko'ob tu yóo'lal ba'ax ku k'áata'al tio'.

U xóot' ts'íibil ts'o'ok u k'exel DOF 20-03-2014

IV. U táakpajalo'ob tia'al u táakmuk'tiko'ob le meyajó'ob, nu'ukbesajo'ob, tuukul meyajó'ob yaan ba'ax u yil yéetel ma' u yantal yéetel u xu'ulsa'al le jumpáaykunajo'.

V. Ichilo'obe' u yéeyiko'ob uktúul máaxo'ob ku t'aan tu yóo'lalo' aktáan le Junta de Gobierno yéetel kun

táakpajalo'ob ichil xan, ba'ale' tie' k'a'abet xan u kaxta'al máaxo'ob ku p'áatal tu jeelo'ob k'iin ma' tu béeytal le máax yáax yéeyabo', wa u suplentes.

U xóot' ts'íibil ts'òok u k'èxexel DOF 20-03-2014

VI. Unaj u táakpajalo'ob ti' múuch'táambalilo'ob, cha'anil wa eventos, tu'ux ku payalt'antbilob'ob tumeen le Consejo, tia'al u tsikbalob'ob yéetel u láak'jmeyajo'ob Mexico wa táanxel lu'umilob'ob, tu yóo'lal bix u beetik u meyajo'ob, wa xan pèektsilob'ob tu yóo'lal jumpáaykunaj;

U xóot' ts'íibil ts'òok u k'èxexel DOF 20-03-2014

VII. Luk'sa'an.

U xóot' ts'íibil ts'òok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

VIII. Yéetel u láak'ba'alo'ob kun tusbeltil u beet tumeen Estatuto Orgánico yéetel u láak'a'almajt'aano'ob.

U xóot' ts'íibil ts'òok u k'èxexel DOF 20-03-2014

Artículo 35.- Le máaxo'ob kun táakbesik le Asamblea Consultivao, óoxp'éel ja'ab kun yantal le kuuch tio'obo', ba'ale' je'el u béeytal u ka'yéeyalo'ob tia'al u láak'óoxp'éel ja'abe', chéen unaj u ts'aatáanta'al ba'ax ku jets'ik u Estatuto Orgánico tu yóo'lal. Láalaj óoxp'éel ja'abe'unaj u k'èxexel kex kantúul ti' le máaxo'ob táakbesiko'.

Le articuloa' ts'òok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 36.- U tsolnu'ukilob'ob tia'al bix kun meyaj yéetel bix ken u much'iluba meyaj le Asamblea Consultivao', yaan u je'ets'el te tu Estatuto Orgánico.

Artículo 37.- Consejo unaj u ts'áik ba'ax k'a'abet ti' le Asamblea Consultiva, tia'al ka'béeyak u beetik u meyajo'obo'.

Uk jaatsil

Tia'al le múuch'meyajo'ob Órganos de Vigilancia

Jaatsil juts'a'an (ka'achile' U jo'op'éel Jaatsil) DOF 20-03-2014

Artículo 38.- Le Consejo yaan u yantal u Contraloría (máaxo'ob ilik bix u xupchajal taak'in), yéetel u Órgano de Control Interno (máaxo'ob kaláantik u toj bisa'al xuupil yéetel u meyajil kúuchil), le máaxo'ob ku jo'olintik le ka'ap'éel kúuchila', yaan u ts'aabal je'el bix jets'a'anil te'e a'almajt'aan Orgánica tia'al Administración Pública Federalo'.

U meyaj le múuch meyaj, órgano constitucional Autonomo tia'al u yila'al u nu'uka'an bisa'al u meyajil le Consejo, yaan u beetik tu juunal wa yéetel u yáantaj le Órgano Interno de Controlo' tie' Consejo, le ba'axo'ob yaan ba'ax u yil yéetel u jo'olbesaj wa ba'ax, u ch'úuktik u bin le meyaj je'ex unajo', u xak'altik bix u bin u beeta'al, le je'ela' jets'a'an ti' u beet, tumeen le u a'amajt'aanil Organica tia'al Administración Pública Federal, chéen ba'ale' ma' unaj xan u yoksikubao' ichil meyaj ku beetik Auditoría Superior ti' u noj lu'umil Méxicoi.

U chíuka'an xóot' ts'tibil ts'o'ok u k'e'exel DOF 09-04-2012, 20-03-2014

Le múuch'meyaj Órgano de Vigilancia tia'al le Consejo, yaan u táakpajal juntúul Comisario Público, ba'ale', ti' le máax kun yéeybilo' unaj u yéeyaj u láak' juntúul ku beetik u meyaj k'iin ku mina'antal le yáaxo' (suplente), letio'obe' yaan u ts'aabalo' tumeen le órgano Constitucional Autónomo, le máax t ch'a'achi'itaj ka'analo', le máaxo'ob túun ku jo'olbesik le Órgano

de Vigilanciao' yaan u beetik u meyajo'ob je'el bix jets'a'anil tumeen le a'alamajt'aan yaan utia'ale'.

U chíuka'an xóot' ts'íibil ts'ò'ok u k'è'exel DOF 09-04-2012, 20-03-2014

Kéen beeta'ak múuchtáambalo'ob tumeen le Junta de Gobierno, le Comisarióo yaan u bini', yéetel yaan xan u béeytal u táakpajal yéetel u t'aani' beey xan yéetel u tuukuli'.

Artículo 39.- Le Comisarióo Público, yaan u beetik le meyajo'ob ken k ch'a'achi'it te'e kabala':

- I. U yilik ka chímpolta'ak tu láakal ba'ax jets'a'an tumeen a'almajt'aan, je'el bix xan le tsolnu'ukilo'ob beeta'an yéetel ku ts'aabal k'ajóoltbil tia'al le kúuchilo', tia'al bix unaj u beetik u meyajo'ob, wa tia'al u láak' je'el ba'ax k'a'abete'.
- II. U ki'itbesiko'ob yéetel u ch'úuktiko'ob ka beeta'ak tumeen le Consejo, chíikul tia'al u yila'al, yéetel tia'al u p'i'isil u yóolo'ob tu súutukil u meyajo'ob, bix u bin u meyajo'ob, u yich u meyajo'obo', u t'aak'inil, wa chíika'an wa ma' u meyajo'ob ich kaaj,
- III. U ch'úuktiko'ob ka u k'ub tu p'iis k'iin, yéetel le k'iin jets'a'an ti' le Consejo, péektsil k'áata'an tio', tu'ux yaan ba'ax yil yéetel beka'aj taak'in ku ts'aabal tio', yéetel beka'aj ku xupiko'obi';
- IV. Ku béeytal u k'áatiko'ob ti' le Junta de Gobierno wa ti' u jo'olpóopil le Consejo, péektsil k'a'abet tia'al ka béeyak u beetik u meyajo'ob, yéetel
- V. Yéetel, tu láakal u láak' ba'al yaan yil yéetel le kuuchil yaan ti'obo', je'el bix xan le ba'axo'ob kun a'albilt ti'ob

tumeen le Órgano Constitucional Autónomo ti'al
nu'uka'an meyaj, chéen unaj u yokol ichil le meyaj
ku béeytal u beetiko'obo'.

U xóot' ts'íibil ts'ò'ok u k'è'exel DOF 09-04-2012, 20-03-2014

U Waxak Jaatsil

Ba'axo'ob jach k'a'abet u yojéelta'al.

Jaatsil juts'a'an (ka'achile' U Wakp'èel Jaats) DOF 20-03-2014

Artículo 40.- Le Consejo, tia'al bix kun tsóolil u aj meyajilo'obe', bix kun meyajé', bix kun u beet u meyajjo'ob yéetel bix kun jo'olbesbilo'obe' yaan u chímpoltik ba'ax jets'a'an te a'almajt'aana', yéetel tu Estatuto Orgánico yo'olal bix u tukulta'an ku meyaj, ku meyaj yéetel bix ku kanáantbil le meyajjo'. Tia'al túune' je'el u béeytal u k'a'abetkúunsik le disposiciones generales yo'olal bix u meyaj le molayo', beycen yéetel tuláakal le máax ku meyaj yéetelo', ti'al u yúuchul kananbail, yéetel tuláakal le ba'ax u kbeet'al ti'al u meyaj tu beel ichilo'obo', je'el bix u jetsmil le a'almaj t'aan meyajtik le páatalilo' beeyxan le A'almaj t'aana'.

Artículo 41.- Ku p'a'atal tia'al u yil yéetel u ts'ò'oks chéen le Tribunales Federales, talamilo'obb tu'ux ku yantaj ba'ax u yil le Consejo.

U Bolon Jaatsil

Bix kun ilbil meyaj yéetel aj meyajjo'ob.

Jaatsil juts'a'an (ka'achile' U Ukp'èel Jaatsil) DOF 20-03-2014

Artículo 42.- Le bix ken u na'atubao tu yóo'lal meyaj yéetel ajmeyajo'obe', wa le múuch meyaj yéetel u ajmeyajo'obe', yaan u

U jo'op'éel noj jaajatsal

beetchajal ka'alikil tu chímpoltiko'ob u noj a'almajt'aanil meyaj,
tu jaatsil apartado A ti'le artículo 123 u Noj A'almajt'aanil u noj
lu'umil Méxicóo.

U JO'O NOJ JÁAJATSAL

(BEY TS'ÍIBTA'ABIJ, TS'AAB K'AJÓOLTBIJ TÚUN TI' LE TS'ALBIL JU'UN, DIARIO OFICIAL
DE LA FEDERACIÓN, TU K'IIINIL 20 TI' U WI'INALIL MARZO TU JA'ABIL 2014.)

TU YÓO'LAL BIX
JE'EL U BEETA'AL
TAK POOLILE'

Noj Jáajatsal juts'a'an yéetel k'é'ex u k'aaba' DOF 20-03-2014

Yáax jaats U tsolnu'ukil le a'almajt'aana'

Artículo 43.- Leti' le Consejo kun k'áajóoltik, yéetel yaan ti' u páajtalil u beetik u bo'ota'al u si'ipilil, ikil u beeta'al jumpáaykunaj tumeen wa máax, múuch'kabil, empresas, u aj meyajilo'ob kaaj federales, wa mola'ayilo'ob federales, yéetel wa ku béeytale' yaan u yilik u yutskíinsa'al le k'aas beeta'abo', yaan u beetiko'ob je'ex u jets'majil le a'almajt'aana'.

Je'el máaxak ku béeytal u beetik yéetel u k'ubik tak pooli' tu yóo'lal ba'ax ku beeta'al wa ma', ba'ale' ka' chíikpajak táan u jumpáaykunsá'al, ku béeytal u bin le jach máax jumpáaykunsá'abo', wa beey xan ka' u túuxt yaanal máak' t'aan tu yóo'lal.

Múuch'kabilo'obe' je'el bix jets'a'anil tio'ob te a'almajt'aana' bey je'el u béeytal u yoksiko'ob tak poolilo', chéen unaj u yéeyiko'ob máax kun t'aan tu yóo'lalo'.

Wáa ya'ab le máaxo'ob oksik le takpoolilo', unaj u yéeyiko'ob juntúul ichilo'ob t'aan tu yóo'lallo'obi'; wa ma' tu kaxtiko'obe', le Consejo ken u k'amo'ob le takpoolilo' ichil l ek'aabao' yaan te tak poolo' yaan u yéeyiko'ob juntúuli', ti' leti' túun kun túutbil k'ubent'aano'ob.

Le articuloa' ts'òok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 44.- Le tak poolilo'ob kun bisbil aktáan le Consejo, chéen ku béeytal u k'a'amal ichil junja'ab, le ja'abo' yaan u káajal u xo'okol, le k'iin káaj u beeta'al wa ba'ax chíikbesik le jumpáaykunajo', wa beey xan ikil ma'atech u beeta'al wa ba'axe', ba'ale' ku taasik xan jumpáaykunaj, wa le k'iin le máax ku tákpoolo', ook tu tuukule', le ba'ax ku yúuchulo', jumpáaykunaj.

Yaan súutukilo'ob je'el u máan ti' le ja'ab ku ya'alik ka'analo', ba'ale' le je'ela' chéen wa le Consejo ku tukultiko'ob jach chek'e'et le jumpáaykunaj táan u beeta'alo', letio' túune' je'el u béeytal u chowakkúunsik le k'iintsilo', chéen unaj u jach tsoliko'ob ba'ax óo'lal táan u beetiko'ob.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 45.- Le Consejo, ku béeytal u tsoknu'uktik le máaxo'ob ku bino'ob tak pool, wa le máax jumpáaykunsá'abo', tu yóo'lal ba'ax páajtalil yaan tio'ob, wa ba'ax páajtalil loobilta'ab tio'ob, tia'al túune' ka' xan a'alak tio'ob bix je'el u beetiko'ob u chímpota'al tio'obe', wa beey xan ka túuxtako'ob tu kúuchilil tu'ux je'el u to'okol le páajtalil ku loobiltal tio'obo', le Consejo unaj u beetik je'ex jets'a'anik ti' tu Estatuto Orgánicoe.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 46.- Le Consejo, wa le talamil ku ts'aabal u k'ajóolto'ob, ku yokol ichil ba'ax ku béeytal u yiliko'obe', chéen p'él u k'uchul wa máax tak poole', je'el u béeytal u káajal u yiliko'obe'; yaan k'iin xan je'el u béeytal u yiliko'ob talamil, x ma' tak poolil wa leti' le de oficio, chéen ba'ale' tia'al túun le je'ela' k'a'abet u éejenta'al tio'ob tumeen le Jóolpo'opo'.

Artículo 47.- Tu láakal le ba'ax ma' ch'a'achi'itan te'e A'almajt'aan yaan ba'ax u yil yéetel bix je'el u beeta'al takpoolilo', yaan u k'a'abetkúunsa'al ba'ax jets'a'an te Código Federal de Procedimientos Civilesó'.

Artículo 48.- Tuláakal kajnáal, je'el bix xan u jmeyajilo'ob kaaj, wa u mola'ayilo'ob kaaj federalese', jets'a'an jach k'a'abet u yáantiko'ob u aj meyajilo'ob le Consejo tu súutukil u beetik u meyajó'obo', yéetele' wa ku k'áata'al tio'obe' unaj u k'ubiko'ob le tsol meyaj wa informe ku k'áatbil tio'obo', yéetel le ba'axo'ob ku k'áata'al ka' u ts'ao k'ajóoltbilo'.

Chéen wa le máax ti' ku k'áatal wa ba'ax tumeen le Consejo ma' tu beetiko', yaan u ts'aabal u yojéelt u máax jo'olpóoptik, ba'ale' wa kex bey ma'a tu yáantajo', yaan túun u ts'aabal u yojéelt le múuch meyaj Órgano de Control Interno te tu'ux ku meyajjo' tia'al ka beeta'ak u bo'otik u si'ipilil, jets'a'an tia'al le ba'axo'ob beyo'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 48 Bis.- Le tak poolilo'obo' yaan u yila'al je'ex u jets'majil le A'almajt'aana'. Le bix kun ilbilo' unaj ma' talami' yéetel séeba'an, tia'al u yila'ale', yaan u beeta'al yéetel le noj tuukulo'oba': u kaláanta'al máak, u séeb ts'aataánta'al, u múuch meyajta'al jejeláas ba'al, unaj tsoolol ba'ax u meyajjo' tia'al u séeb ts'oosiko'ob talamilo'ob, u jach beetiko'ob tu beel u meyajjo', u beetiko'ob yéetel tu láakal u yóolo'ob, x ma' bo'olil, yéetel u ts'aiko'ob ba'ax mina'an te takpoolilo', wa beey xan u ts'aiko'ob k'ajóoltbil tia'al ka utskúinsa'ak.

Le articuloa' tiumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 49.- Le takpoolo', je'el u béeytal u k'u'ubul ts'íibtbil beeta'ane', tu'ux yaan u joronts'íib, wa beey xan u yoochel u yaal u k'ab le máax ku takpoolo', unaj xan u ts'íibtik ba'ax k'a'abet tia'al u k'ajóolta'al, je'ex u k'aaba' chúuka'an, u ja'abil, patk'aaba', tu'ux kaja'an le je'elo'oba' k'ajóola'an bey datos generalese'. Te ts'íiba' unaj xan u táakbesik tu láakal u tsikbalil ti' le ba'ax úucho'.

Ba'ale' le takpoolila', je'el u béeytal u bin u beet le máax jumpáaykunsá'abo', tie' ka' u tsikbalt ti' le Consejo ba'ax úucho', wa beey xane' ka t'aanak ti' nu'ukulil t'aan, ka' u túuxt ti' fax, ka okok te tu páginai interneto', te'elo' ka' u tsol ba'ax úuchi', wa u ts'ooke' ka' u túuxt ti' u correo electrónico le Consejo, chéen ba'ax túune', kéen ts'o'okok u beetik wa máakalmáak ti' le tek a'alajo', yaan jo'opéel k'iin ti' le máax ku takpool tia'al ka xi'ik aktáan le

Consejo, u ya'al jach jaa tu beetaj le takpoolo', tumeen wa ma' tu beetike', yaan u ch'a'abal bey ma' takpoolnaje'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 50.- Le Consejo ma'ata'an u k'amik takpoolilo' tu'ux mina'an u k'aaba' le máax ku takpoolo', mix xan le ken u yilo'ob jach ma' tu máan tumeen ma' chíika'an wa jaa úuch le jumpáaykunajo', wa tak tu'ux ku k'uchul u muuk'o'obe' ma' sáasil wa jach jaa úuch le jumpáaykunajo', wa beey xane', le takpoolilo' jach u yoochel u láak' takpoolil ts'o'okili' u yáax meyajtiko'obe'.

Le takpoolilo'ob, tu'ux mina'an u k'aaba' le máax ku takpoolo', ba'ale' táan u beetik bey ikil u saajkil u beeta'al loob tio', yaan u béeytal u k'a'amal kex beyo', chéen unaj túune' u k'aaba' le ku takpoolo' unaj u ta'aka'al, tumeen yaan u k'a'abettal chéen tia'al u yojéelta'al máaxi', yéetel tu'ux kaja'an tia'al u béeytal u kaláanta'al u páajtalil.

Le u ta'a'akal u k'aaba' wa máaxo', yaan u beetchajal, chéen k'iin ma' tu talamkúunsik xan u beetik u meyaj, wa xaak'alil le Consejo tu yóo'lal le takpoolo'

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 51.- Chéen wa kan xak'alta'ak le takpoolil ku chíikpajal, ku píitmáan tak tu'ux ku k'uchul u muuk'le Consejo, wa beey xan ku chíikpajal ma' beeta'ab mixba'al tu'ux ka chíikpajak jach jaa jumpáaykuns'aab wa máaxe', le Consejo yaan u tsolnu'uktiko'ob le máax bin u bis ka'ach le takpoolo', tu yóo'lal tu'ux je'el u béeytal u bin tia'al ka ila'ak yéetel ka áanta'ak yéetel le talamil yaan ti'o.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 52.- Wa tu súutukil u xo'okol yéetel u tso'olol le ba'ax úuch, ma' tu chíikpajal bey tu'ux wa ba'ax oo'lal unaj u táakpajal

le Consejo, yaan u k'áata'al ti' le máax beet le takpoolilo', ka' u núuk je'el bixe', ba'ale' séeba'an tia'al ka' u sáasilkúuns ba'axten unaj u táakpajal le Consejo, yaan u ts'aabal jo'op'éekl k'iin ti' tia'al u beetik.

Ba'ale' wa le máax ti' ku k'áata'al ka' u sáasilkúuns le takpoolil, ma' tu beetiko', yaan u jel túuxta'al u láak' k'uben t'aan ti', tia'al u beetik ichil u láak' jo'op'éel k'iin, ba'ale' wa kex bey ma' tu beetiko', yaan tun u ch'a'abal u t'aanil tumeen le Consejo, tia'al u xúump'attiko'ob u xaak'alil le takpoolo', tumeen le máax okso', ba'ali' u k'áat ti'e.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 53.- Mix jun súutuk wa tuméen ts'o'ok u yoksa'al jump'éeel takpolil aktáan le Consejo, ka xu'ulul u muuk' le acciones judiciales wa recursos administrativos, ts'o'ok u tusbelta'al tumeen u a'almajt'aanilo'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 54.- Le u jo'olpóopil le Consejo, ts'o'okili' u tsikbaltik ichilo'ob, beey xan yéetel le Junta de Gobierno, je'el u béeytal u ya'alik ma'ata'an u meyajtiko'ob wa u k'amiko'ob jump'éeel takpoolile', wa tumeen je'el u taasik talamil ti' bix u pakta'alo'obe', wa beey xan je'el u taasik talamil ti' u jáalk'ab meyajo'obe'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 55.- K'iin ku k'uchul aktáan le Consejo ka'ap'éeel takpoolil wa maanal ti', ba'ale' yóo'lal jump'éeelili' ba'ax beeta'ab wa ma', ba'ale' ku ya'alal jump'áaykunaje', letio' ikil u xak'altiko'obe', wa ku yiliko'ob tu láakal le takpoolo'ob ku m'uch'iko'ob ba'ax ku k'áata'al tia'al u k'a'amal jump'éeel takpoolilo', yéetele' yaan péetsilo'ob noja'an tia'al u xak'alta'al le ba'ax úucho', je'el u béeytal u much'iko'ob le takpoolo'obo' tia'al u beetiko'ob jump'éeelili' meyaj

U jo'o noj jáajatsal

tu yóo'lale', chéen unaje' u beetiko'ob je'ex jets'a'anik tu Estatuto Organicoe.

Le articuloa' ts'ò'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

Artículo 56.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 57.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u k'exa'al DOF 20-03-2014

U Ka'a Jaatsil Tu yóo'lal u Ba'atelta'al wáa ba'ax

Jaatsil luk'sa'an DOF 20-03-2014

Artículo 58.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 59.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 60.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 61.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 62.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 63.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

U Yóox Jaatsil U béeytal u káajsa'al wa u meyajta'al(trámite) takpoolil

Jaatsil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 63 Bis.- Le máax jo'olpóoptik le Consejo, le máax jo'olpóoptik le Dirección adjunta tia'al takpoolo'obo', wa u láak máax jo'olintik u láak jáajatsil wa direcciones, subdirecciones yéetel jefaturas ti' le dirección agjuntao', yaan u tusbelta'alo'ob ka' u káajso'ob u meyajil u molko'ob tu láakal ba'ax k'a'abet tia'al jump'eel takpolil, je'el bix xan u tusbetiko'ob u aj meyajjo'ob ku ts'aabil u yilo'ob le je'ela', ichil u kuucho'obe' aktáan kaaje', yaan tio'ob u páajtalil u jach jets'iko'ob wa jaaj ba'ax tsola'an wa tsikbalta'an ti' takpoolil ku k'ubu'ul ti' le Consejo; beey xan u xak'altiko'ob u bo'ota'al yéetel taak'in u si'ipilil le loobilo', wa u yutskiinsa'al, wa je'el ba'ax uláak k'a'abet tia'al ka káajsa'ak u meyajil le takpoolo' tak ken ts'o'ok.

Tia'al le a'almajt'aana', le ku ya'alik Fe públicao, leti' le páajtalil tsa'an ti' wa máax tia'al u ya'alik jump'eel ju'une' jach jaa, ma' chéen óocheli', ba'ale' le je'ela' ma' xan chéen ti' ju'uni', beey xan ti' ba'ax tu tsikbaltaj, wa ku tsikbaltik wa máax yiknáalo'ob.

Le ba'ax ba'ax tu tsikbaltaj, wa ku tsikbaltik wa máax yiknáalo'ob, wa le ba'axo'ob ch'a'achi'ita'ab ka'analo', yaan u láaj molts'úibta'al ti' jump'eel ju'un ku k'aabatik Acta Circunstanciada, le je'ela' yaan u beetik le máax tusbelta'an utia'ale'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 63 Ter.- Wa ku k'uchul takpoolilo'ob yiknal le Consejo, ku tukultiko'ob jach cheke'eto', le Consejo je'el u béeytal u k'áatik ti' wa máax, wa beey xan ti' mola'ayil, ka kaláanta'ak wa máax tia'al

ma' u yuchul jach noj talamil, ma' bíin béeyak u yutskínsa'al ti', le je'ela' ich káastlane', k'ajóola'an bey medidas precautorias wa cautelares; le meyaja' yaan u beetik le Consejo yéetel u yáantaj le múuch' meyaj wa jaats meyaj táan u yilik le takpoolilo'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 63 Quáter.- Ichil le yáax jo'op'éel k'iino'ob ts'ook u beeta'al wa oksa'ak le takpoolilo', unaj u ts'aabal u k'ajóolt le máax ku takpoolo', wa yaan wa ma'atáan u k'a'amal u takpoolo'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 63 Quintus.- Ichi le yáax jo'op'éel k'iin, ku káajal, kéen ts'aabak u yojéelt le máax ku takpool k'a'an u takpoolo', yaan u ts'aabal u yojéelt le máax ku ta'akal u poolo', ba'ax óo'lal ku ta'akal u pool, le máaxo'obo' jejeláas, je'el u béeytal chéen juntúul wa máaxe', empresa, u aj meyajil kaaj, mola'ayilo'ob federales, u láak'e', ku béeytal u túuxta'al ti' u jo'olpóop wa tumeen aj meyaj, wa beey xan ti' máax ku t'aan tu yóo'lal, wa representante, chéen wa tumeen empresa, chéen p'el u ts'aabal u yojéelte', ku káajal u xook lajun p'éel k'iino'ob, ichil le k'iino'ob je'el unaj u tsolik ba'ax úucho'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 63 Sextus.- Le máax, empresa wa mola'ayil kéen u núuk le takpoolilo', unaj u ya'alik, wa jaa wa ma'atech, le ba'ax óo'lal ku ta'akal u poolo', yéetele' unaj u táakbesik jump'éel u tsoolil wa u tsikbalil jach ba'ax wa bix úuchik le ba'ax óo'lal tu ta'akal u poolo', u láak'e' wa ku tukultik k'a'abete' je'el u béeytal u táakbesik ba'alo'ob e'esik wa jaa wa ma' le ba'ax ku tsoliko'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 63 Séptimus.- Le máax, empresa, aj meyaj kaaj, wa mola'yil ku ta'aakl u pool tu yóo'lal jumpáaykunajo', yaan u

k'a'ajsa'al tie', wa ma' tu núukik le takpoolil, ba'ale' wa ku núukik ba'ale' ma' chúuka'ane', yaan u tukulta'al yéetel u ch'a'abal bey jaa le ba'ax óo'lal tu ta'akal u poolo', chéen ja'ali' wa bey ku k'ub ba'ax e'esik ma'jaaje', yéetel xane', wa ku tukulta'al chéen yéetel tsikbalil je'el u yutskiínsiko'ob le talamilo', yaan xan u túuxta'al k'uben t'aan ti' le máax taka'an u poolo', tia'al túun ka béeyak u táakpajali'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 63 Octavus.- Wa máax ku tukultik loobilta'ab u páajtalil ikil jumpáaykunsá'ab tumeen jala'acho'ob wa tumeen u aj meyajilo'ob kaaj tu súutukil táan u beetik u meyajó'obe', tu yóo'lal túune' ka u bis u takpoolil aktáan u noj mola'ayil u páajatalil wíiniko'ob wa Comisión Nacional tia'al Derechos Humanose', le Consejoó túuna', ma' tu béeytal u xak'altik xan

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

U Kan Jaatsil

Tsikbalil tia'al u ts'o'oksa'al jump'éeel talamil.

Jaatsil juts'a'an (ka'achile' U yóox jaats) DOF 20-03-2014

Artículo 64.- Le Conciliaciono', wa u tsikbalta'al jump'éeel talamil tia'al u ts'o'oksa'alo', jun jaats ti' u meyajta'al jump'éeel takpoolil, te jaats túuna' u aj meyajilo'ob le Consejo, wa ku yiliko'ob ku béeytale', ku túuxtiko'ob t'ambil le máax loobilta'ab yéetel máax loobilnajij, tia'ale' ka' u tsikbalto'ob bey bix je'el u ts'o'oksiko'ob le talamilo', chéen ba'ale' mantats'e yaan u kaxta'al ka áanta'ak le máax loobilta'ab u páajtalil ikil jumpáaykunsá'abo'.

Chéen ba'ale', k'iin le ba'ax óo'lal beeta'ab le takpoolilo', le Consejo ku tukultik jach cheké'et, wa beey xan yaan sajbe'entsilil

ka beeta'ak loob ti' le máax tkapoolnajo', wa beey xan chéen nuka'aj beetbil u seen chi'ichnaktal tu ka'atéen tu yóo'lal le ba'ax beeta'ab tio', le talamil túuno' ma' tu béeytal u tsikba'alta'al ichil jump'éel conciliación, mix ichil le máax táakpajano'obo', mix xan yéetel le máaxo'ob beetik le meyajo', kéen úuchuk beya', yaan u ch'a'ajo'olta'al le xaak'alilo', yéetel wa ts'o'ok u láaj mu'uch'ul ba'ax e'esik jach jaa úuch wa ma'e, yaan túun u ts'aabal u ts'ook u t'aanil le talamo'

Le articuloa' ts'o'ok u k'e'exel DOF 20-03-2014

Artículo 65.- Kéen ts'o'okok u k'a'amal wa u éejenta'al u meyajta'al jump'éel takpoolile', unaj u ts'aabal u yojéelt le máax takpoolnajo', yéetele' yaan u túuxta'al k'uben t'aan ti' tia'al ka xi'ik le k'iin yéetel le súutuk kun a'albil tie', tia'al ka tsikbalnak yéetel le máax loobil yéetel jumpáaykunajo', tia'al u ya'aliko'ob bix je'el u ts'o'oksiko'ob le talamilo', le tsikbala'unaj u beeta'al ichil yáax 15 k'iino'ob ts'o'okil u túuxta'al le k'uben t'aan tio'obo'. Le tsikbala' yaan u béetchajal tu kúuchil le Consejo.

Le articuloa' ts'o'ok u k'e'exel DOF 20-03-2014

Artículo 65 Bis.- Chéen wa le máaxo'ob ku takpool yéetel taka'an u pool, ma' ti' kaja'ano'ob tu'ux yaan u kúuchilil le Consejo, le tsikbalilo' wa conciliaciono', je'el u beeyta'al u beeta'al u láak' bixile', je'ex yéetel ts'íibil ju'uno'ob, t'aan teléfono, correo electrónico wa le medios lectrónicos ku ya'alalo', wa u láak' bixij, ba'ale' yaan u beetchajal yéetel u yáantaj le Consejo.

Wa le máax ku takpool yéetel le ku ta'akal u pool, ku yóotiko'ob u ts'o'okso'ob le talamil chéen bey yéetel tsikbalil wa conciliaciono', le je'ela' je'el ba'axak súutuk ku ch'ao u t'aanile', wa le kéen u yáax much'ubaabo', wa yaanal tu'uxe', chéen p'el u ts'aiko'ob ojéeltbile', ichil le 15 k'iino'ob tu paacho', unaj u beeta'al

le tsikbalil wa audiencia tia'al u ts'o'oksa'al le talamilo', tia'al le je'ela' leti' le Consejo kun a'alik ba'ax k'iin yéetel u súutukil.

Le Consejo, je'el u béeytal u beetiko'ob le tsikbalil wa audienciáa, kex mina'an wa le ku takpoolo' wa le taka'an u poolo', chéen ba'ax k'a'abete' le ma' bija'an yéetel le yano' u éejentiko'ob u mina'antal le wa máaxo'.

Le articuloa' túumben ts'a'aba'anil DOF 20-03-2014

Artículo 66.- Tu súutukil u beeta'al tu láakal ba'ax k'a'abet tia'al le tsikbalil wa audienciao, le máax jo'olintik le tsikbalil wa conciliaciono', yaan u k'áatik ti' le máaxo'ob ku táakpajalo'obo' tu láaka'al ba'ax ku tukultik k'a'abet wa je'el u meyaj tia'al u beetik xan tu beelil u meyaye', te' túuna' le máaxo'ob ku takpool yéetel ku ta'akal u poolo' je'el u béeytal u k'ubiko'ob wa ku tukultiko'ob k'a'abete', ba'axo'ob e'esik wa úuch wa ma', le loobilo'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exel DOF 20-03-2014

Artículo 67.- Chéen wa le máax ku takpool wa le ku ta'akal u pool, ma' u k'uchulo'ob te tsikbalil wa audienciao', chéen ba'ale' ichil le óoxp'éel k'iin tu paach ka' u tsol ba'ax óo'lal ma' béeychaj u k'uchulo', chéen tu yóo'lal le je'elo' le Consejo yaan u ya'aliko'ob u láak' k'iin yéetel u suúutukil tia'al ka jel beeta'ak le tsikbalil wa audienciao'.

Le articuloa' ts'o'ok u k'exel DOF 20-03-2014

Artículo 68.- Le máax jo'olintik wa ilik ka beetchajak le u tsikbalil conciliaciono', yaan u tsolik ti' le máaxo'ob yano'obo', ba'ax seen yaan te takpoolo', yéetel wa yaan u láak' ba'al táakbesike' yaan xan u tsolik yéetel u ye'esik, beey túuno' yaan u k'áatooltik ti' le máax ku takpool yéetel ku ta'akal u poolo', ka' u ts'o'okso'ob le talamil te súutuko' wa ichil u tsikbalil conciliación,

chéen ba'ale' le máax beetik le meyajo' unaj u yilike' le ba'ax ku k'áata'al yéetel le mokt'aano'ob ku jóok'olo', ka'abet keet yéetel tak tu'ux ku náakal u muuk' le Consejo.

Le articuloa' ts'ò'ok u k'è'exel DOF 20-03-2014

Artículo 69.- U tsikbalil le Conciliaciono', wa bey u k'áatik le máax beetik le meyajo', wa beey xan le máax ku takpool, wa le máax ku ta'akal u poolo', yéetel wa ku éejentiko'ob tu láakalo'obe', je'el u béeytal u xo'ot'ol jun téene', chéen ba'ale' unaj u ch'a'ajo'olta'al ichil le jo'op'éel k'iin tu paacho'.

Le articuloa' ts'ò'ok u k'è'exel DOF 20-03-2014

Artículo 70.- Wa ku k'uchul ts'ò'oksbil le talamil ichil u tsikbalil le conciliaciono', yaan u beeta'al jump'éel mokt'aan wa convenio conciliatorio; tu'ux ku ya'alike' le talamile' ts'ò'oki' wa Cosa Juzgada, tu paache' ku taal túun ka beeta'ak wa ka bo'ota'ak u si'ipilij, le Consejo túuno' yaan u beetiko'ob jump'éel mokt'aanil tu'ux ku ya'alik ts'ò'ok u chúukbesa'al u meyajil le takpoolo', tu'uxe' ma' tu béeytal u yokol u láak' ba'al tia'al u yáantikubáa máak tie takpoolilo', wa recurso, chéen túune' le mokt'aano' yaan u p'áata'al je'ek'abile' tak kéen chúukbesa'ak u beeta'al wa u bo'ota'al le si'ipilo'.

Le articuloa' ts'ò'ok u k'è'exel DOF 20-03-2014

Artículo 71.- Chéen wa ma' u k'uchul beetbil wa u bo'ota'al le si'ipil je'ex je'est'ik te mokt'aane', tia'al ka béeta'ake' je'el túun u béeytal u ts'aabal u k'ajool le kúuchilo'ob wa tribunalo'ob tia'al ka' ch'a'abak u nu'uku'ul le máax ma' bo'olnajo', beyo' yéetel letie' ka jóok'ok u taa'nil le paa'xo', wa le apremio ku ya'alalo', wa beey xan jump'éel Juicio ejecutivo, le je'ela' leti' u k'u'ubul ti' juntúul juez, le ju'un tu'ux ku ya'alik: le máake' úuch a'ala'akil ti' ka' u bo'ot jump'ée p'aaxe', ba'ale' le máax k'áatik ka beeta'ab wa ka bo'ota'ak le si'ipilo', leti' ken u yéey máakalmáak chíikul

u k'áat tia'al ka bo'ota'ak, wa beey xan le u aj meyajil le Consejo tusbelta'an u yilo', ba'ale' yéetel u éejen le máax ku k'áatankilo'.

Wa le Consejo ku tukultik unajo', je'el u béeytal u k'átiko'ob ka ka' je'ebek le ju'uno'ob tu'ux meyajta'ab le takpool wa expedienteo, ikil ma' beeta'ab tu láakal ba'ax je'ets' tu mokt'aanil úuchak u ts'óoksa'al le talamilo'

Le articuloa' ts'óok u k'exel DOF 20-03-2014

Artículo 72.- Wa ma' tu k'uchul ts'óoksbil le talamil ichil u tsikbalil le conciliaciono', yaan túun u káajsa'al u jaatsil u xak'alta'al ba'ax úuchij, ba'ale' wa le Consejo ku tukultik chúuka'an tu láakal ba'ax e'esik wa úuch wa ma' le loobilo', je'el u béeytal u ts'óoksik le talamilo'.

Le articuloa' ts'óok u k'exel DOF 20-03-2014

U Jo'o jaatsil

Tu yóo'lal u xak'alta'al ba'ax úuchij

Jaatsil juts'a'an (ka'achile' U kamp'eel Jaats) DOF 20-03-2014

Artículo 73.- Consejo unaj u xak'altik ba'ax úuchij, tia'al u béeytal u beetike', kucha'abal ti' u jaats ba'aló'oba':

U chúuka'an xóot' ts'íibil ts'óok u k'exel DOF 20-03-2014

I. U k'átiko'ob ti' jala'cho'ob, jo'olpóopo'ob, wa uláak' je'el máax ku ta'akal u poolé', tia'al ka' u túuxt u tsooilil ti' le ba'ax úucho', wa beey xan ju'uno'ob yaan ba'ax u yil yéetel le ba'ax úucho'.

Xóot' ts'íibil ts'óok u k'exel DOF 20-03-2014

II. U k'áatik ti' u láak' máako'ob, u ja meyajilo'ob kaaj, mola'ayilo'ob je'el beka'aj nojochilo'obe', ba'ale' ku

tukulta'al yaan ba'ax u yilo'ob yéetel le ba'ax úuch ku takpolta'alo', tia'al ka'ka' u túuxto'ob u tsoolil ti' le ba'ax úucho', wa beey xan ju'uno'ob yaan ba'ax u yil yéetel le ba'ax úucho'.

Tia'al u beeta'al le xaak'alila', ma unaj u taasik talamil le kéen a'ala'ak jach ta'akbil wa ma' tu béeytal u yojelta'al tumeen je'el máax, ich káastlan, de carácter confidencial wa reservado jump'eel péektsili'; chéen túun ba'axe' le Consejo unaj u jach kaláantik le péektsilo', ma' unaj u k'i'itbesiki', u láak'e' unaj u beetik je'el bi jets'a'anik te tu A'almajt'aanil Transparencia y Acceso a la Información Pública Gubernamental.

Xóot' ts'íibil ts'òok u k'e'exel DOF 20-03-2014

III. U bin xak'altil u kúuchil meyaj wa u taanaj le máax ku ta'akal u poolo', tu'ux ku tukulta'al úuch le loobilo', je'el bix je'el máaxe', wa u kúuchil wa u taanaj jala'acho'ob, wa u aj meyajilo'ob kaaj, wa beey tu kúuchilil mola'ayo'ob. Tia'al túun le je'ela', yaan u bisa'al máako'ob leti' u meyajó' wa personal técnico wa profesional especializado.

Xóot' ts'íibil ts'òok u k'e'exel DOF 20-03-2014

IV. U túuxtiko'ob k'uben ti' máaxo'ob tu yilo'ob ba'ax úuchij wa testigos wa beey xan ti' máaxo'ob tu beeto'ob xaak'alil especializado wa peritos, tia'al ka xi'iko'ob u tsolo'ob ba'ax u yojelo'ob yóok'ol le ba'ax úucho'.

V. U beetik le Consejo, u láak' ba'alo'ob ku tukultiko'ob ma'alo'ob yéetel k'a'abet, tia'al u saásiltal tio'ob jach ba'ax úuchij.

Xóot' ts'íibil ts'òok u k'e'exel DOF 20-03-2014

Artículo 74.- Tia'al u mu'uch'ul yéetel u ts'íibta'al tu láakal ba'ax e'esik ba'ax úuche', le Consejo je'el u béeytal u k'áatik ka bisa'ak e'esbil tio'ob tu láakal le ba'ax ku tukulta'al yaan tia'al u chíikpajal wa úuch wa ma' le loobilo', chéen ba'ax k'a'abet u ts'aatáanta'ale', le ba'axo'ob kun k'ubbilo' láaj chíika'an yéetel éejenta'an ti' le jejeláas a'amalt'aano'ob yaan ti' México.

Artículo 75.- Le ba'axo'ob kun k'ubbil tia'al u ye'sa'al wa úuch wa ma' le loobil tumeen le máax ku takpool yéetel le máax taka'an u poolo', wa beey xan u láak'ken u kaxant le Consejo, yaan u láaj múul xak'alta'al, le xaak'alila' yaan u beetchajal yéetel noj tuukulo'ob, lógica, leti' u tukulta'al xak'alta'alo', yéetel u yáantaj ba'ax yéetel beka'aj u yojel wa máax, experiencia, u ts'ooke' je'el bix jets'a'anil tumeen a'almajt'aane', legalidad, tu láakale' tia'al u yila'al u jaajil tu paach le ba'ax óo'lal beeta'ab le takpoolo'

Le articuloa' ts'o'ok u k'è'exel DOF 20-03-2014

Artículo 76.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'o'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 77.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'o'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

U Wak Jaatsil

Tu yóo'lal u Ts'ook t'aanil talamil

Jaatsil juts'a'an (ka'achile' u Jo' Jaats) DOF 20-03-2014

Artículo 77 Bis.- Le ts'ook t'aanil kéen u ts'áaj k'ajóoltbil le Consejo, unaj keet wa joka'an ti' tu láakal ba'ax yaan ti' u ju'unilo'ob wa expedientei jump'éeel takpoolil.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 77 Ter.- U ts'ook t'aanil jump'éeel talamil, ku taal ti' le Consejo, unaj u taasik u kóon tsoolil tu láakal le ba'ax ba'atelta'abo', beey xan ba'axo'ob beet u cha'abal u ts'ook t'aano', yéetel ba'ax páajtalio'ob tia'al u lu'umil México wa tia'al tu láakal u yóok'ol kaab k'a'abetkúunsa'abij, u tso'olol le u ts'ook t'aano'obo' tia'al u ts'o'oksa'al le talamilo', tu'uxe' yaan u ts'aabal beka'aj u kuuch, bix kun bo'otbil le si'ipilo', wa bix kun utskíinsbil le loobilo', chéen unaj tu láakal je'el bix jets'a'anil a'almajt'aane'. Tu súutukil u tso'olol ba'axo'ob beet u ch'a'abal le ts'ook t'aano', unaj u ts'aatáanta'al ba'axo'ob ku na'ata'al wa ba'ax ku ya'alik le a'almajt'aana'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 77 Quáter.- Le Consejo je'el u béeytal u jóok'sik mokt'aanil tu súutukil táan u beeta'al u meyajil le takpoolo', le mokt'aana' unaj u chíimpolta'al tumeen le máax ku takpoolo' yéetel le máax ku ta'akal u poolo'; tia'al u béeykunsa'al le mokt'aano', ti' unaj yaan bix kun bo'otbil le si'ipilo', wa ba'ax unaj u beetik láalaj máak.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 78.- Wa kéen ts'o'okok u beeta'al le xaak'alil, ma' tu chíikpajal wa jaa beeta'ab le jumpáaykunajo', le Consejo yaan u ts'aik k'ajóoltbil le mokt'aanil tu'ux ku ya'alik ma'yanchaj le jumpáaykunajo' wa acuerdo de no discriminación, le je'al' táanili' u chíimpoltik ba'axo'ob jets'a'an tu Estatuto Orgánico.

Le articuloa' ts'o'ok u k'e'exel DOF 20-03-2014

Artículo 79.- Wa kéen ts'o'okok le xaak'alil, le Consejo ku yilik jach jaa beeta'ab le jumpáaykunajo', yaan u beetik u ts'ook u t'aanil, tu'ux yaan u ya'alik bix kun bo'otbil le si'ipilo', wa bix kun utskíinsbil le loobilo', tu láakal je'ex u jets'ik u jaatsil le a'alamajt'aan ku t'aan tu yóo'lalo', yéetel je'el bix u jets'ik xan u Estatuto Orgánico le Consejo.

Le u ts'aabal k'ajóoltbil u ts'ook u t'aanil u meyajil le takpoolo', tu'ux ku chíikpajal bix kun bo'otbil le si'ipil wa bix kun utskiinsbil le loobilo', je'ex u jets'ik le a'almajt'aana', yaan u k'u'ubul jach ti' le máax unaj u k'amiko', wa beey xan ka túuxtak ti', ti' paquetería, wa ti' correo certificado, chéen unaj u túuxtik u jeel t'aan kéen u k'amej.

Ba'ale' wa mix jump'eel ti' le tek ch'a'achi'itaj ku béeytalo', ku béeytal túun u ts'aabal k'ajóoltbil ti' estrados, le je'ela' leti' u ta'aka'al ti' jump'eel kúuchil tu'ux ku béeytal u xo'okol, je'el bix túun u jets'ik u Estatuto Orgánico'.

Le articuloa' ts'ook u k'exel DOF 20-03-2014

Artículo 79 Bis.- Tia'al ka béeyak u yojeélta'al tumeen kaaj, le takpoolilo' tu yóo'lal jumpáaykunaj, ku tukulta'al chek'e'eto'ob, wa ma' yáax u téen úuchuki', wa yaan ba'ax beetik u k'a'abettal u k'ajóolta'ale', le Consejo je'el u béeytal u beetik tsoolil tu yóolale', tu'ux ka u tsikbalt ba'ax úuchij wa bix ts'o'okik, tia'al ka k'ajóolta'ak; yéetel wa úuchej, ka' xan u ya'al ba'ax talamil yanchaj tio'ob tia'al u beetiko'ob le xaak'alilo', je'el wa yaan máax ma' tu yóotaj áantaj tia'al u yojeélta'al ba'ax uuchi'; tu ts'ooke' u beetik u tsolnu'ukil bey ba'axo'ob je'el u béeytal u beeta'al tia'al ka yanak keet kuxtalil, x ma' jumpáaykunajil.

Le articuloa' t'uumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 79 Ter.- U ajmeyajilo'ob kaaj federales, ti' máaxo'ob ku chíikpajal tu beeto'ob loobil ti' jumpáaykunaje', kex yaanili' u beeta'al u bo'otiko'ob u si'ipilil wa u yutskiinsiko'ob le loobilo', yaan u beetiko'ob xan ba'ax ku jets'ik u a'almajt'aanil Ley Federal de Responsabilidades Administrativas de los Servidores Públicos, tu yóo'lal le k'aas tu beeto'obo'.

Le Consejo, yaan u túuxtik u ts'ook t'aanil le talamilo', ti' le kúuchil meyaj Órgano Constitucional Autónomo, tu jaatsil

U jo'o noj jáajatsal

anticorrupción, ti' le Contralor Internóo, wa beey ti' máax jo'olintik le kúuchil, wa mola'ayil tu'ux ku meyaj le máax beet le jumpáaykunajo'. Ti' le meyaj kun káajal tu yóo'lal le máax jumpáaykunajo' le u ts'ook u t'aan le Consejo tu yóo'lal le talamilo', jump'eel ba'ax e'esik wa prueba ti' le ba'ax úucho'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

U Wak Jaatsil

Tu yóo'lal u tsikbalil tia'al bix je'el u ts'o'oksa'al talamil ichil kajnáalo'ob wa conciliación ichil particularese'

Jaatsil ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 80.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 81.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

Artículo 82.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'ò'ok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

WAKP'ÉEL NOJ JÁAJATS'AL
(BEY YANIK, TS'AAB K'AJÓLTBIJ TÚUN DOF 20-03-2014)

TU YÓO'LAL BIX
JE'EL U BO'OTA'AL
SI'IPIL WA U
YUTSKÍNSA'AL
LOOBILE'

Noj Jáajatsal juts'a'an yéetel k'exa'an u k'aaba' DOF 20-03-2014

Yáax Jaats

Bix je'el u beeta'al u bo'ota'al si'ipile', yéetel bix je'el u yutskíinsa'al le jumpáaykunajo'

Jaatsil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 83.- Le Consejo je'el u béeytal u beetik je'el máakalmáak ti' le ba'alo'ob ken ch'a'achi'ita', tia'al u yila'al u mina'anta'al yéetel u jach xu'ulsa'al, jumpáaykunaj:

I. U beeta'al mejen xookil wa talleres, tu'ux ka k'i'itbesa'ak u páajtalil wínik tia'al ma' u jumpáaykuns'a'al, yéetel tia'al keetkuns'a'al tia'al je'el ba'axe'.

Xóot' ts'íibil ts'óok u k'exel DOF 20-03-2014

II. U ta'ak'al ju'uno'ob ti' kúuchilo'ob tu'ux ka' u ya'ale' te kúuchilo' beeta'ab jumpáaykunaji', wa beey xan tia'al u k'i'itbesa'al keetil yéetel x ma' jumpáaykunaj.

Xóot' ts'íibil ts'óok u k'exel DOF 20-03-2014

III. Bin u aj meyajilo'ob le Consejo tia'al ka' u k'i'itbeso'ob wa beey xan tia'al ka' u yilo'ob ba'axo'ob ku beetik wa máax wa ba'ax kúuchilij, tu'uxe' ku k'i'itbesiko'ob keetil, yéetel tia'al u xu'ulsa'al jumpáaykunajil.

Xóot' ts'íibil ts'óok u k'exel DOF 20-03-2014

IV. U ts'aabal k'ajóolbtil u ts'ook t'aanil jump'éel talamil, le je'ela' tumeen u kúuchilil k'i'itbesaj ti' le Consejo.

Xóot' ts'íibil ts'óok u k'exel DOF 20-03-2014

V. Yéetel, u ts'aabal k'ajóolbil u kóon tsolil, bix úuchak u ts'òokol jump'éeel talamil, ti' ts'albil ju'uno'ob wa periódicos, wa beey xan ti' kúuchilo'ob ti' internet.

Xóot' ts'íibil ts'òok u k'è'exel DOF 20-03-2014

(U xóot' le articuloa, luk'sa'abij)

Xóot' ts'íibil ts'òok u k'è'exel DOF 20-03-2014

Artículo 83 Bis.- Le Consejo je'el u béeytal u beetik ka utskíinsa'ak loobil, beya':

I. U yutskíinsa'al le páajtalil loobilta'ab, yéetel le jumpáaykunajo';

II. Bo'ol tu yóo'lal le loobil beeta'abo'.

III. U k'éeyel máak aktáan tu láakal kaaj.

IV. U k'a'ata'al sa'asaj si'ipil, aktáan kaaj, wa chéen ichil le máax unaje'.

V. U ts'aabal wa ba'ax ku ye'esike', ma'bín suunak úuchul tu ka'aten le jumpáaykunajo'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 83 Ter.- Le u beeta'al u bo'ota'al si'ipilil, wa u yutskíinsa'al loobil, kun jets'biló', ma'unaj u beetik k'aas ti' u láak'bo'ol si'ipilil penal wa civil, wa yaani'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Ka'a jaats

Ba'axo'ob k'a'abet u ts'aataánta'al tia'al u je'ets'el bo'ol si'ipilil wa u yutskíinsa'al wa ba'ax

Jaatsil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

Artículo 84.- Tia'al u je'ets'el bo'ol si'ipilil wa u yutskíinsa'al wa ba'axe', unaj u ts'aataánta'al:

Chúuka'an xóot' ts'íibil ts'òok u k'exel DOF 20-03-2014

I. Luk'sa'an.

Xóot' ts'íibil ts'òok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

II. U jach chek'e'etil le ba'ax beet u yantaj le jumpáaykunajo'.

Xóot' ts'íibil ts'òok u k'exel DOF 20-03-2014

III Bis. U múuch'ul k'a'apéel wa maanal ti', ba'axo'ob beet u yantaj jumpáaykunaj.

Xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'an DOF 20-03-2014

III. U ka'a beeta'al jumpáaykunaj, tia'al le je'ela' yaan u na'ata'a, k'iin láayli leti' le máax u yáax beetmaj jumpáaykunajo' ku ka beetik, tu'ux ka u loobil le páajtalil ts'òok u yáax loobiltiko', wa yaanal, yéetel wa ti' le máax ts'òok u yáax loobiltik wa yaanal.

Xóot' ts'íibil ts'òok u k'exel DOF 20-03-2014

IV. Ba'ax taal tu paach le bix úuchik le jumpáaykunajo'.

Xóot' ts'íibil túumben ts'a'aba'anil DOF 20-03-2014

Artículo 85.- Luk'sa'an.

Le articuloa' ts'òok u luk'sa'al DOF 20-03-2014

U Yóox jaatsil

Tu yóo'lal u beeta'al u jaatal, bo'olil si'ipil yéetel u yutskiinsa'al loobil.

Jaatsil túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 86.- Wa u aj meyajil kaaj, le ma' tu beetik le ba'ax ts'ok t'anta'ab, te ichil le k'iino'ob je'est' tia'al ka'ach u beetiko', le Consejo yaan u ts'aik u yojéelt le Órgano Constitucional Autónomo, ti' u jaatsil meyaj anticorrupción, je'el bix xan ti' jo'olpóopo'ob, jala'ach, wa mola'ayil je'el beka'aj u muuke', ba'ale' ts'a'an tio'ob u páajtalil u yiliko'ob ba'ax je'el u beetiko'ob tu yóo'lale'.

Ba'ale' wa chéen kajnáalo'ob wa particulares, wa empresas le ma' tu beetiko'ob ba'ax je'ets' u beeto'ob te tu ts'ok t'aanil talamilo', wa ku beetiko' ba'ale' ma' xan chúuka'ane', le Consejo yaan u ts'aik u yojéelt le jala'ach unaje', ba'ax le ma' beeta'abo', tia'al ka' u yilo'ob ba'ax ken u beeto'ob tu yéetel le máako'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

Artículo 87.- Le Consejo, ti' letio' yaan u páajtalil u beetiko'ob ka beeta'ak le bo'olil si'ipil yéetel utskiinsaj loobil, jets'a'an te artículos 83 yéetel 83 Bis yaan te j a'almajt'aana'.

Chéen túun ba'axe', u tojol wa le beka'aj ken u tojolt le ba'axo'oba', yaan u bo'otik le máax ku ta'akal u pool tu yóo'lal le jumpáaykunajo'.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

U Kan Jaatsil

Ti' u chíikulil u tokikubáaj máak ti' ba'ax ku ya'alik ts'ok t'aano'ob.

Jaatsil túumben ts'a'aba'anil DOF 20-03-2014

Artículo 88.- Tia'al ts'ok t'aanilo'ob, wa meyaj'ob, wa ba'axo'ob tu beetaj le Consejo, le máax u k'áate' je'el u béeytal u yoksik le chíikul tia'al u tokikubáa máak ti' ba'ax ku ya'alik ts'ok t'aan wa recurso, tia'al ka'amáal xaak'alil wa revisión, je'el bix túun jets'a'anil tumeen Ley Federal de Procedimiento Administrativo.

Le articuloa' túumben ts'a'abanil DOF 20-03-2014

U LÁAK' JETS' T'AANILO'OB

Artículo Primero.- Le a'almajt'aana' yaan u káajal u meyaj, jump'eel ts'o'okok u ts'aabal k'ajóoltbil te ts'albil ju'un **Diario Oficial de la Federación.**

Artículo Segundo.- Le u ya'alal máax kun jo'olintik le Consejo unaj u beeta'al ichil le 30 k'iino'ob ku taal tu paach le k'iin káaj u meyaj le a'almajt'ana'.

Le u yáax jo'olpóopil le Consejo yaan u k'amik le kuuch tak tu k'iinil 30 ti' diceimbre ti 2006, tie' ku béeytal u ka'a p'a'atal bey jo'olpóop tia'al u láak' óoxp'eel ja'abe'

Artículo Tercero.- U ya'ala'al máaxo'ob kun antaj te Junta de Gobierno, unaj u beetchajal ichil le 90 k'iino'ob ku taal tu paach le k'iin ts'aab k'ajóoltbil le a'almajt'aana'. Ka'alikil u beetchajal le Asamblea Consultivo, le Junta de Gobierno, yaan u káajsik u meyaj kex chéen yéetel le máax ku t'aal ti' le u noj jala'achil México, yéetel u láak' jo'otúul máak' ken u ya'al le Consejo, chéen tia'al le je'ela', le máaxo'oba' yaan u xáanalo' uakp'eel wi'inal yéetel le kuucho', ba'ale' kéen ts'o'okok u jéets'el le Asamblea Consultivo', letio'obe' je'el u béeytal u pa'tik le máaxo'ob ts'a'abo'ob tumeen le Consejo, ba'ale' chéen óoxp'eel ja'ab ku béeytal u yantalo'obi'.

Artículo Cuarto.- Le u jo'olpóopil le Consejo, yaan u ts'aik ka' u xak'alt yéetel ka' u éejent le Junta de Gobierno, u tuukulil le Estatuto Orgánico, le je'ela' unaj u beetik ichil le 120 k'iino'ob ku taal tu paach le k'iin ts'a'ab bey jo'olpóopo'.

Le tsoolil meyaj'o'ob wa procedimientos ku ch'a'achi'itik le Jo'op'eel Noj Jáajatsal te a'almajt'aana', yaan u béeytal u k'ajóoltik

le Consejo, chéen wa ts'o'ok u máan 150 k'iino'ob káajak u meyaj le a'almajt'aana'

Artículo Quinto.- Chéen p'el ts'o'okok u ts'aabal le máax jo'olintik le Consejo, u mola'ayil Secretaría ti' Hacienda yéetel Crédito Publicoi, unaj u ts'aik je'ex jets'anik te u taak'inil tia'al xupbil wa presupuesto de egresos tia'al federación, le taak'in k'a'abet ti' le túumben mola'ayo', ba'ale' tia'ale', le jaats kúuchilo'ob meyaj Secretaría de Contraloría yéetel Desarrollo Administrativo, yaan xan u beetiko'ob ba'ax k'a'abet, yéetel ba'ax unaj u beetiko'ob utia'al.

Tu kaajil Méxicóo, D.F. tu k'iinil 29 ti' u wi'inalil abril tu ja'abil 2003. JDip **Armando Salinas Torre**, jo'olpóopil.- j Sen **Enrique Jackson Ramírez**, jo'olpóopil.- Dip. **Rodolfo Dorador Pérez Gavilán**, j áantaj.- Sen. **Yolanda E. González Hernández**, x áantaj.- joronts'íibo'ob”.

Ikil táan u beeta'al ba'ax ku tusbeltik le u yáax chan jáajatsil le Artículo 89 ti' u Noj A'almajt'aanil u Noj Lu'umil Méxicoe, yéetel tia'al ka' ts'aabak ojéeltbil yéetel ka chíimpolta'ake', táan in jóok'sik le a'almajt'aana' tu taanaj u Jalá'achil u Noj Lu'umil Méxicóo, tu kaajil México, Distrito Federal, tu lajun wáa 10 k'iinilo'ob u wi'inalil junio ti' u ja'abil 2003.- **Vicente Fox Quesada**.- joronts'íib.- u jno'oj k'ab wáa Secretario de Gobernación, **Santiago Creel Miranda**.- joronts'íib.

U LÁAK' U JETS'T'AANILO'OB IKIL U K'E'EXEL LE A'ALMAJT'AANA'

U JETS'T'AANIL ikil u k'e'exel u kan chan jáajatsil le artículo 5 ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u Yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj.

*Ts'aab k'ajóoltbij ti' ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación tu k'iinil
27 ti' u wi'inalil noviembre tu ja'abil 2007*

ARTÍCULO ÚNICO.- Ku k'e'exel ba'alo'ob ti' u kan chan jáajatsil le artículo 5 ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u Yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj, tia'al ka p'áatak beya':

.....

U LÁAK' JETS'T'ANO'OB

Único.- Le a'almajt'aana' yaan u káajal u meyaj tu láak' k'iin ts'o'okok u ts'aabal k'ajóoltbil te ts'albil ju'un, Diario Oficial de la Federación.

Tu kaajil México, Distrito Federal, tu ka'apéel k'iinil ti' u wi'inalil octubre tu ja'abil 2007.- Dip. **Ruth Zabaleta Salgado**, jo'olpóopil.- Sen. **Santiago Creel Miranda**, jo'olpóopol.- Dip **Esmeralda Cardenas Sanchez**, j áantaj.- j xak'al a'almajt'aan. **Adrián Rivera Pérez**, j áantaj.- joronts'íibo'ob.

Ikil táan u beeta'al ba'ax ku tusbeltik le u yáax chan jáajatsil le artículo 89 ti' u noj a'almajt'aanil u noj lu'umil Méxicoe, yéetel tia'al ka' ts'aabak ojéeltbil yéetel ka chímpolta'ake', táan in jóok'sik le a'almajt'aana' tu taanaj u jala'achil u noj lu'umil Méxicóo, tu kaajil México, Distrito Federal, 21 k'iinil ti' u

U láak' u jets't'aanilo'ob ikil u k'e'exel le a'almajt'aana'.

wi'inalil novimebre ti' u ja'abil 2007.- **Felipe de Jesús Calderón Hinojosa.**- joronts'íib.- u j no'oj k'ab u noj jala'achil México, **Francisco Javier Ramires Acuña.**- joronts'íib.

U JETS'T'AANIL tia'al u k'e'exel ba'alo'ob ti' jejeláas noj a'almajt'aanilo'ob, tia'al ka túumbenkúunsa'ak tu láakal le articulos tu'ux ku ch'a'achi'itik u secretaríasil xóoxot'lu'umilo'ob tumeen ts'o'ok u k'e'exel je'el bix xan le ba'ax ku ch'a'achi'itik tia'al u jala'achil Distrito Federalo'; je'el bix xan tia'al ka' tse'elek u k'aaba' le departamentos administrativos, tumeen mix ba'al u biilalo'ob bejlae.

Ts'aab k'ajóoltbil ti' ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación tu bolomp'él k'iinil u wi'inalil abril tu ja'abil 2012

ARTÍCULO QUINCUAGÉSIMO SEGUNDO. Ku k'e'exel ba'alo'ob ti' le articulo'ob, 38 tu ka'a xóot' ts'íibil yéetel tu óox xóot' ts'íibil; 39 tu chan jo'o jáajatsal ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj, tia'al ka p'áatak beya':

.....

ULÁAK' JETS'T'AANO'OB

Primero. Le a'almajt'aana' yaan u káajal u meyaj tu láak' k'iin ts'o'okok u ts'aabal k'ajóoltbil te ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación.

Segundo. Le k'iin ku káajal u meyaj le A'almajt'aana', yaan u p'áatal ma' tu meyaj u láak'o' ku kulpach a'alik ba'ax ku ya'alik le túumbena' wa ku k'atikubáa tia'al ma' u ts'o'okspajali'.

Tu kaajil Méxicóo, tu k'iinil 21 ti' u wi'inalil febrero tu ja'abil 2012.- Dip. **Guadalupe Acosta Naranjo**, jo'olpóop.- Sen. **José Gonzales Morfin**, jo'olpóop.- Dip. **Laura Arizmendi Campos**, x áantaj.- Sen. **Renán Cleominio Zoreda Novelo**, j áantaj.- joronts'íibo'ob.

U láak' u jets't'aanilo'ob ikil u k'e'exel le a'almajt'aana'.

Ikil táan u beeta'al ba'ax ku tusbeltik le u yáax xóot' ts'íibil le Artículo 89 ti' u Noj A'almajt'aanil u Noj Lu'umil Méxicoe, yéetel tia'al ka' ts'aabak ojéeltbil yéetel ka chímpolta'ake', táan in jóok'sik le a'almajt'aana' tu taanaj u Jala'achil u Noj lu'umil Méxicóo, tu kaajil México, Distrito Federal, tu k'iinil 30 ti' u wi'inalil marzo ti' u ja'abil 2012.- **Felipe de Jesús Calderón Hinojosa**.- joronts'íib.- u jno'oj k'ab, **Alejandro Alfonso Poiré Romero**.- joronts'íib.

U JETS'T'AANIL ikil u k'e'exel u buluk chan jáajatsil le artículo 9, yéetel ku táakbesa'al u jo'o chan jáajatsil le artículo 10 ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u Yantal yéetel u Xu'ulsa'al Yumpáaykunaj.

Ts'aab k'ajóoltbil ti' ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación tu uk'p'éel k'iinil u wi'inalil junio tu ja'abil 2013

ARTÍCULO ÚNICO.- Ku k'e'exel u buluk xóoxot' ts'íibil le artículo 9, yéetel ku táakbesa'al u jo'o xóot' ts'íibil le Artículo 10 ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u Yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj.

.....

U LÁAK' JETS' T'AANO'OB

ÚNICO. Le Jets't'aana' yaan u káajal u meyaj tu láak' k'iin ts'o'okok u ts'aabal k'ajóoltbil te ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación.

Tu kaajil Méxicóo, tu k'iinil 24 ti' u wi'inalil abril tu ja'abil 2013.- Dip. **Francisco Arroyo Vieyra**, jo'olp'óop.- Sen. **Ernesto Cordero Arroyo**, jo'olp'óop.- Dip. **Magdalena del Socorro Nuñez Monreal**, x áantaj.- Sen. **Lilia Guadalupe Merodio Reza**, j áantaj.- joronts'íibo'ob.

Ikil táan u beeta'al ba'ax ku tusbeltik le u yáax chan jáajatsil le Artículo 89 ti' u Noj A'almajt'aanil u Noj Lu'umil Méxicoo, yéetel tia'al ka' ts'aabak ojéeltbil yéetel ka chíimpolta'ake', táan in jóok'sik le a'almajt'aana' tu taanaj u Jala'achil u Noj Lu'umil México, tu kaajil México, Distrito Federal, tu jo'op'éel k'iinil ti' u wi'inalil junio ti' u ja'abil 2013.- **Enrique Peña Nieto**.- joronts'íib.- u jno'oj k'ab Noj Jala'achil México, **Miguel Ángel Osorio Chong**.- Joronts'íib.

U láak' u jets't'aanilo'ob ikil u k'e'exel le a'almajt'aana'.

U JETS'T'AANIL ikil u k'e'exel u artículo 4 ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u Yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj.

Ts'aab k'ajóoltbil ti' ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación tu lajka'ap'él k'iinil wáa 12 ti' u wi'inalil junio tu ja'abil 2013

ARTÍCULO ÚNICO.- Ku k'e'exel u Artículo 4 ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u Yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj

U LÁAK' JETS' T'AANO'OB

ÚNICO. Le a'almajt'aana' yaan u káajal u meyaj tu láak' k'iin ts'o'okok u ts'aabal k'ajóoltbil te ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación.

Tu kaajil Méxicóo, tu k'iinil 30 ti' u wi'inalil abril tu ja'abil 2013.- Dip. **Francisco Arroyo Vieyra**, jo'olpóop.- Sen. **Ernesto Cordero Arroyo**, jo'olpóop.- Dip. **Magdalena del Socorro Nuñez Monreal**, x áantaj.- Sen. **Maria Elena Barrera Tapia**, j áantaj.- joronts'íibo'ob.

Ikil táan u beeta'al ba'ax ku tusbeltik le u yáax chan jáajatsil le artículo 89 ti' u noj a'almajt'aanil u noj lu'umil Méxicoe, yéetel tia'al ka' ts'aabak ojéeltbil yéetel ka chímpolta'ake', táan in jóok'sik le a'almajt'aana' tu taanaj u jala'achil u noj lu'umil Méxicóo, tu kaajil Méxicóo, Distrito Federal, tu lajunp'él k'iinil ti' u wi'inalil junio ti' u ja'abil 2013.- **Enrique Peña Nieto**.- joronts'íib.- u jno'oj k'ab Noj Jala'achil México, **Miguel Ángel Osorio Chong**.- Joronts'íib.

U JETS'T'AANIL ikil u k'e'exel u jo'op'éel chan jáajatsil le artículo 11 ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u Yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj.

Ts'aab k'ajóoltbil ti' ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación tu k'iinil 24 ti' u wi'inalil diciembre tu ja'abil 2013

ARTÍCULO ÚNICO. Ku k'e'exel u jo'op'éel xóoxot' ts'íibil le Artículo 11 ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u Yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj

.....

U LÁAK' JETS' T'AANILO'OB

ÚNICO.- Le Jest't'aana' yaan u káajal u meyaj tu láak' k'iin ts'o'okok u ts'aabal k'ajóoltbil te ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación.

Tu kaajil Méxicóo, tu k'iinil 12 ti' u wi'inalil noviembre tu ja'abil 2013.- Dip. **Raúl Anaya Cortés**, jo'olpóop.- Sen. **Raúl Cervantes Andrade**, jo'olpóop.- Dip. **Xavier Azuara Zúñiga**, j áantaj.- Sen. **Rosa Adriana Díaz Lizama**, x áantaj.- joronts'íibo'ob.

Ikil táan u beeta'al ba'ax ku tusbeltik le u yáax xóot' ts'íibil le Artículo 89 ti' u Noj A'almajt'aanil u Noj Lu'umil Méxicoe, yéetel tia'al ka' ts'aabak ojéeltbil yéetel ka chiimpolta'ake', táan in jóok'sik le a'almajt'aana' tu taanaj u Jala'achil u Noj Lu'umil México, tu kaajil México, Distrito Federal, tu k'iinil 23 ti' u wi'inalil diciembre ti' u ja'abil 2013.- **Enrique Peña Nieto**.- joronts'íib.- u jno'oj k'ab noj jala'achil México, **Miguel Ángel Osorio Chong**.- joronts'íib.

U JETS'T'AANIL ikil u táakbesa'al yéetel k'e'exel jejeláas jets' t'aanil ti' u A'almajt'aanil tia'al Ma' u Yantal yéetel u Xu'ulsa'al Jumpáaykunaj.

Ts'a'ab k'ajóoltbil ti' ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación tu junk'alp'éel k'iinil wáa 20 ti' u wi'inalil marzo tu ja'abil 2014

ARTÍCULO ÚNICO.- Ku k'e'exel le artículos 3, 4, 5, 6 yéetel 8; u ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íibil le 9° yéetel u xóoxot' ts'íibil I, V, VI, XII, XIII, XV yéetele' le XXIX ku súutul XXXIV, yéetel ku yantal xan u xóoxot' ts'íibil XXVII, XXVIII; le artículo 16; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 20°; le artículo 23 ti' u yáax, u ka'ap'éel, u yóoxp'éel, u kamp'éel, yéetel u jo'op'éel chúuka'an xóot' ts'íibilo'ob, ku súutul wakp'éel chúuka'an xóot' ts'íibil, yéetele' u xóot' ts'íibilo'ob' ku súutul jo'op'éel; le xóot' ts'íibilo'ob I, II, III, IV, V, VI, VII ti' le artículo 24; le artículo 25; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 26; le artículo'ob 27, 28 y 29; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil yéetel u xóoxot' ts'íibil II, III, IV, V, VII, VIII, IX, X y XI ti' le artículo 30; le artículo 32, 34 yéetel 35; u ka'ap'éel yéetel óoxp'éel chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 38; u xóot' ts'íibil V le artículo 39; u k'aaba' le u jo'op'éel noj jáajatsal "De los Procedimientos"; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 43, ku péeksa'al tia'al ka máanak te'e tu ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íibilo'; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 44; le artículo 45; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 48; le artículo 49; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 50; le artículo 51, 52, 53, 54 y 55; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 64; le artículo'ob 65, 66, 67, 68, 69 y 70; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 71; le artículo 72; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil yéetel u xóoxot' ts'íibil I, II ti' le yáax chúuka'an xóot' ts'íibil yéetel u jo'o xóot' ts'íibil le artículo 73°; le artículo 75 y 78; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 79; u xóoxot' ts'íibil I tak V ti' le artículo 83; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil yéetel u xóoxot' ts'íibil II yéetel III ti' le artículo

84; ku táakbesa'al le ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íibil yéetel u le xóoxot' I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX yéetel X ti' le artículo 1; le xóoxot' ts'íibil XXII Bis, XXII Ter, XXIX tak XXXIII tak le 9; le noj kan jáajatsal ti' le "De las Medidas de Nivelación, Medidas de Inclusión y Acciones Afirmativas" táakbesa'an tumeen le artículos 15 Bis, 15 Ter, 15 Quáter, 15 Quintus, 15 Sextus, 15 Septimus, 15 Octavus yéetel 15 Novenus, ti le ku k'e'exel túun u kúuchil le noj kan jáajatsal je'el bix yanik bejla'o' ti' le "Del Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación" y los subsecuentes; le xóoxot' ts'íibilo'ob XX tak LVI ti' le artículo 20; u láak' kan ku t'aan tu yóo'lal "De la Junta de Gobierno" yéetel jump'éel jo'o jaats ku t'aan tu yóo'lal "De la Presidencia", le noj jo'op'éel jáajatsal ku t'aan tu yóo'lal "Del Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación", ku péeksa'al túun u kúuchil le yanik bejla'a kan jaats tia'al ka' súutuk, ku t'aan tu yóo'lal "De la Asamblea Consultiva" yéetel u tsoolil u láak' jaatsilo'ob ku taal tu paacho'; le xóoxot' ts'íibil VI, VII yéetel le jo'op'éel chúuka'an xóot' ts'íib tie' ku péeksa'al túun xan u kúuchil le ku taalo' tu paacho'-ti' le artículo 23; u xóoxot' ts'íibil II Bis, IX yéetel X ti' le artículo 24, ku k'e'exel u kúuchil le xóot' ts'íibil IX tia'al ka súutuk XI; u ts'aabal u ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íibil yéetel u xóoxot' ts'íibil I, II y III ti' le artículo 26; le u xóoxot' ts'íibil I Bis, I Ter y XI ti' le artículo 30, ku péek túun u xóoxot' ts'íibil ti' le bix yanil bejla'o' ku súutul XI bey XII; u ts'aabal u yáax yéetel u kamp'éel chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 43, ku péek tu kúuchilil le chúuka'an xóot' ts'íibo'ob ka'ap'éel yéetel kamp'éel; u ts'aabal u ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íibil ti' le artículo 44; u ts'aabal u ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íibil ti' le artículo 48; u láak' jump'éel artículo 48 Bis; le ka'ap'éel yéetel óox chúuka'an xóot' ts'íib ti' le artículo 50; le óox jaats ku t'aan tu yóo'lal "De la Sustanciación" ti' le noj jáajatsil V ku t'aan tu yóo'lal "De los Procedimientos", ku péek xan u kúuchilil u jáajatsal; u ts'aabal u ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íibil ti' le artículo 64; jump'éel

artículo 65 Bis, u ts'aabal u ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íibil ti' le artículo 71; u ts'aabal u ka'ap'éel chúuka'an xóot' ts'íibil ti' le xóot' ts'íibil II ti' le artículo 73; le artículo'ob 77 Bis, 77 Ter y 77 Quáter; u ka'ap'éel yéetel u yóoxp'éel chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 79; le artículo 79 Bis yéetel 79 Ter; le wak noj jáajatsal ku t'aan tu yóo'lal "De las medidas administrativas y de reparación" yéetel u yáax jaatsil "De las medidas administrativas y de reparación"; le artículo 83 Bis y 83 Ter; u ka'a jaats "De los criterios para la imposición de medidas administrativas y de reparación" tak tu wak noj jáajatsal "De las medidas administrativas y de reparación"; le xóoxot' ts'íibil II Bis yéetel IV ti' le artículo 84; le óox jaats "De la ejecución de las medidas administrativas y de reparación" tak tu wak noj jáajatsal "De las medidas administrativas y de reparación" táakbesa'an tumen le artículo 86 y 87; le kan jaats "Del recurso de revisión" tak le wakp'éel noj jáajatsal "De las medidas administrativas y de reparación"; KU LUK'SA'AL le xóoxot' ts'íibil I tak VIII ti' le artículo 5; u yáax chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 9, ku péek tun u kúuchil le ku taal tu paacho'; le artículo 10, 11, 12, 13, 14 yéetel 15; le xóoxot' ts'íibilo'ob I tak XIX ti' le artículo 20; u xóot' ts'íibil VIII ti' le artículo 24; u xóot' ts'íibil VI le artículo 30; u xóot' ts'íibil VII le artículo 34; u ka' jaats "De la Reclamación" ti' le jo'ò noj jáajatsal yanik bejlao' "De los Procedimientos", le artículo 56 yéetel 57; le artículo 63; u ka'a chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 65; le artículo 76 yéetel 77; le wak jaats je'ex yanik bejla'a "Del Procedimiento Conciliatorio entre Particulares" ti' le jo'ò noj jáajatsal "De los Procedimientos"; u ts'ook u chúuka'an xóot' ts'íibil le artículo 83; le yáax xóot' ts'íibil ti' le artículo 84, yéetel le artículo 85 ti' u a'almajt'aanil tia'al ma' u yantal yéetel u xu'ulsa'al jumpáaykunaj tia'al ka p'áatak je'ex yanik kabala':

.....

U LÁAK' JETS' T'AANILO'OB

YÁAX.- Le jets't'aana' yaan u káajal u meyaj tu láak' k'iin ts'o'okok u ts'aabal k'ajóolbtil te'e ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación.

KA'AP'ÉEL.- Ku luk'sa'al u láak' tsolnu'uk ku k'atikubáa tia'al ma' u ts'o'okspajal le ba'ax ku ya'alik le túumben a'almajt'aana'.

ÓOXP'ÉEL.- Le u xáantalil u meyaj wáa máax, ku ch'a'achi'itik le a'amajt'aana', utia'al le máax ku jo'olintik le Consejo Nacional tia'al u yila'al u mina'antal jumpáaykunaje', yaan u káajl u meyaj tak kéen ts'aabak u kuuch u láak' máak, kéen ts'o'okok le yáaxo'.

KAMP'ÉEL.- Le u nu'ukulil tia'al u káajal u túumbenkunsa'al le máaxo'ob táakbesik le Asamblea Consultivo, yaan u beetchajal yéetel ba'ax ken u ya'al le múuch meyaj'oba', yéetel yaan xan u ts'aiko'ob u yojelt le Junta de Gobierno tia'al ka' u éejento'ob.

JO'OP'ÉEL.- Ichil le yáax 60 k'iino'ob káajak u meyaj le a'almajt'aana', le Consejo Nacional tia'al u yila'al u mina'antal le jumpáaykunajo', unaj u ts'aik k'ajóolbtil ba'axo'ob kun p'isik u beeta'al le ba'axo'ob ku jets'ik le artículo'ob 83 yéetel 83 Bis, te a'amajt'aana'.

WAKP'ÉEL.- Je'el bix u ya'alik le artículo segundo te' u láak' jets'taanilo'ob te'e a'almajt'aana', tu'ux ku ya'alik, ku táakbesa'al, yéetel ku k'e'exel ba'alo'ob ti' le jejeláas a'almajt'aanilo'ob ti' le Administración Pública Federal, ts'aab k'ajóolbtil te ts'albil ju'un Diario Oficial de la Federación tu ka'ap'éel k'iinil u wi'inanalil enero tu ja'abil 2013, le k'exilo'ob ku ch'a'achi'itik le a'almajt'aan tia'al le artículos 38, 39, 73 Ter yéetel 86 ti' le a'almajt'aana', tu'ux

U láak' u jets't'aanilo'ob ikil u k'e'exel le a'almajt'aana'.

ku ya'alik yaan u sa'atal yéetel yaan u máansik u meyaj Secretaría de la Función Pública ti' le Organo Constitucional Autonomo tu yóo'lal anticorrupción, yaan u káajal u meyaj k'iin kun káajal xan u meyaj u jeelo', yéetel yaan u meyaj je'el bix jets'a'anik ti' a'almajt'aano'ob sījse'.

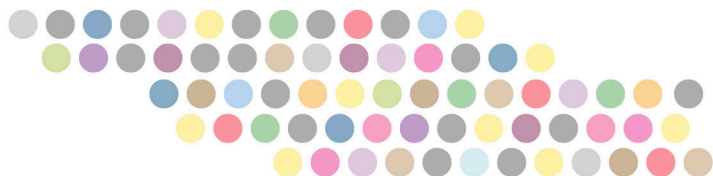
Ka'alikil túun u ts'aabal k'ajóoltbil yéetel u káajal u meyaj le tsolnu'ukilo'ob ku ch'a'achi'itik le articuloa, le Secretaría de la Función Públicao', yaan u ch'a'ajo'oltik u meyaj je'el bix jets'a'anili' tie'.

Tu kaajil Méxicóo, tu k'iinil 6 ti' u wi'inalil febrero tu ja'abil 2014.- Dip. **Ricardo Anaya Cortés**, jo'olp'óop.- Sen.- **Raúl Cervantes Andrade**, jo'olp'óop.- Dip. **Angelina Carreño Mijares**, x áantaj.- Sen. **Lilia Guadalupe Merodio Reza**, j áantaj.- joronts'íib'ob.

Ikil táan u beeta'al ba'ax ku tusbeltik le u yáax chan jáajatsil le artículo 89 ti' u noj a'almajt'aanil u noj lu'umil Méxicoe, yéetel tia'al ka' ts'aabak ojéeltbil yéetel ka chímpolta'ake', táan in jóok'sik le a'almajt'aana' tu taanaj u jala'achil u noj lu'umil Méxicóo, tu kaajil Méxicóo, Distrito Federal, tu la'ajka'péel k'iinil ti' u wi'inalil marzo ti' u ja'abil 2014.- **Enrique Peña Nieto**.- joronts'íib.- u j No'oj k'ab u Noj jala'achil México, **Miguel Ángel Osorio Chong**.- joronts'íib.

La Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación,
se terminó de imprimir en septiembre de 2015 en Talleres
Gráficos de México, Canal del Norte 80, Col. Felipe Pescador,
06280, México, D. F.

Se tiraron 1 000 ejemplares

NOJ A'ALMAJ T'AAN
TI'AL U YILA'AL MA' U YANTAL
YÉETEL U XU'ULSA'AL
JUMPÁAYKUNAJ

**LEY FEDERAL PARA PREVENIR Y ELIMINAR
LA DISCRIMINACIÓN 2014 EN MAYA**

SEGOB
SECRETARÍA DE GOBERNACIÓN

**CONSEJO NACIONAL PARA
PREVENIR LA DISCRIMINACIÓN**

INALJ
INSTITUTO NACIONAL DE LENGUAS INDÍGENAS

